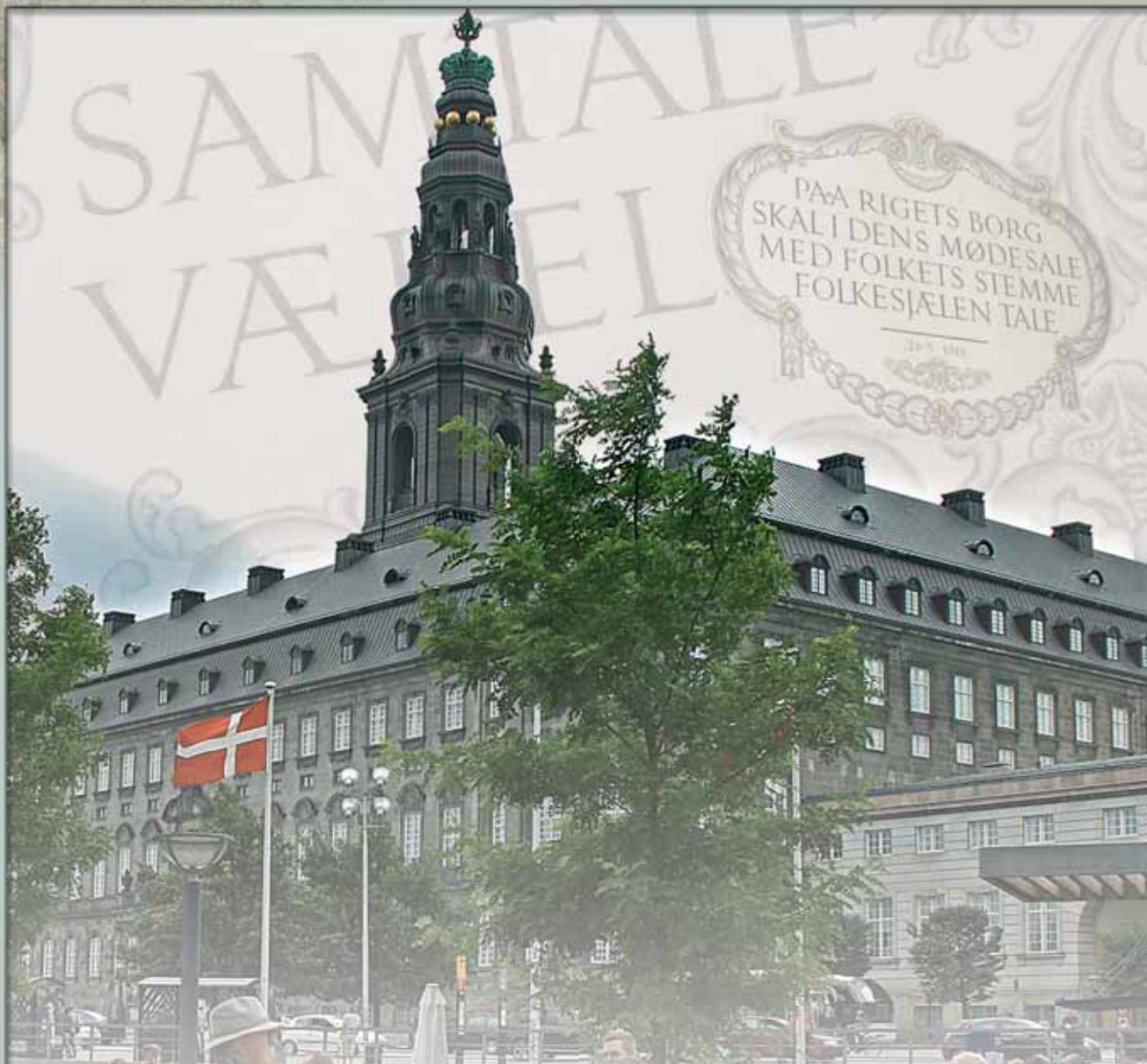

Folkevirke

TEMA:
Den demokratiske udfordring

Folkestyre under pres?

Af Knud Andersen (V), tidl. amtsborgmester på Bornholm, medlem af Region Hovedstaden

3

Grundtvig som politisk tænk

Af Uffe Østergård, professor i europæisk historie, CBS

11

*Folkeoplysning
– demokrati og frihedstraditioner*

Af Annemarie Balle

15

Nr. 1

Folkevirke

Social - kulturel - politisk oplysning

Udgivet af oplysningsbevægelsen
FOLKEVIRKE.

Bladet kan kun bestilles ved direkte
henvendelse til:

Folkevirkes kontor

Niels Hemmingsens Gade 10, 3. sal
1153 København K
Tlf. 33 32 83 11
e-mail: folkevirke@folkevirke.dk
www.folkevirke.dk

Dette nummer koster i styksalg
kr. 50,00 + porto.
Særpris for klassesæt.
Årsabonnement,
kr. 210,00 pr. år (incl. porto).

Redaktion

Annemarie Balle
(ansvarshavende)
Reventlowgade 18, 4. sal tv.
1651 København V
Tlf. 51 51 24 20

Forretningsudvalg

Formand: Annemarie Balle
Næstformand: Jeanne Bau-Madsen
Kasserer: Ellis Grønvold
Britta Poulsen
Tove Hinriksen
Ellen Kristiansen
Tove Katstrup
Inger Margrete Christensen
Zara Y. Jensen
Ulla Lunde Hansen
Ulla Brita Gregersen

**Folkevirke er grundlagt af Bodil
Koch i 1944 som en tværpolitisk
oplysningsbevægelse for kvinder.**

**Deadline for næste nummer:
15. april 2013.**

Oplag: 1.200.
Tryk: Aars Bogtryk & Offset,
tlf. 98 62 17 11,
aarsbogtryk@aarsavis.dk
Layout: Louise Christensen.
ISSN 0015-5845

Produktionen af dette nummer af
»Folkevirke« er støttet af Statens
Kunstråds Litteraturudvalg

STATENS
KUNSTRÅD
DANISH ARTS COUNCIL

FORENINGEN AF
DANSKE
KULTUR-
TIDSSKRIFTER

Demokrati opstår,
når man tilstræber alle borgeres frihed og lighed
og tager hensyn til antallet af borgere, men ikke deres art

Aristoteles

Den demokratiske udfordring

Folkevirke sætter i dette tema-
nummer spot på demokratiopfat-
telser.

De fleste danskere har en for-
nemmelse af, hvad demokrati er,
men vender man blikket ud i ver-
denen, hvor en række nye demo-
kratier er dukket op, står det
klart, at demokrati kan foldes ud
på mange måder – og ikke alle
måder ligner den danske.

Hal Koch skrev i sin bog »Hvad er
demokrati?«, at demokrati er en
livsform, mens Clement Attlee
har sagt, at demokrati vil sige
regering gennem diskussion, men
at det kun er virksomt, hvis man
får folk til at holde op med at
snakke.

Ja, der er mange måder at ind-
kredse demokratibegrebet på.
Men helt grundlæggende er det,
at demokrati forudsætter et op-
lyst folk. Borgere, som har adgang
til viden og dermed mulighed for
at have holdninger. Holdninger,
der skal skærpes i dialog med
andre.

For, som det er sagt mange
gange, enighed skaber ikke be-
vægelse. Det er uenigheden og

modsigelserne, der fører verden
fremad.

I bladets artikler kigges på den
historiske udvikling, hvor bl.a.
Grundtvig har haft en central
betydning for udviklingen af den
danske demokratiopfattelse. Der
kigges også uden for de danske
grænser for at se, hvordan demo-
kratier kan folde sig ud i andre
europæiske lande som Italien og
Rusland – og der gives bud på,
hvordan danskere kan sikre et
fortsat levende og dynamisk
demokrati.

I bladet bringes der desuden nyt
om et stort demokratiprojekt »Nye
og gamle demokratier«, som Folke-
virke er koordinator for, hvor der
er deltagere fra de tre baltiske
lande samt fra Norge. I dette pro-
jekt stilles gennem en række de-
batmøder skarpt på forskellige
dele af demokratier. Det er emner
som ligestilling og mindretal, der
drøftes. Vigtige dele, da et demo-
krati også kendes på dets be-
handling af mindretal.

Annemarie Balle,
redaktør

Indhold

Folkestyre under pres?	3
Folkestyre – demos eller ethnos	7
Grundtvig som politisk tænker	11
Folkeoplysning – demokrati og frihedstraditioner	15
Parlamentarisme år 2013	19
»Kvindestemmer '13«:	
Inspirerende oplevelser med musik og litteratur	22
Spændende debatter om nye og gamle demokratier	23
Index for »Folkevirke« 2012	25
Det sker i Folkevirke i de næste måneder	26
Inspirerende møder i Herning	28

Folkestyre under pres?

Ja, lyder et af svarene. Demokrati og folkestyre vil altid være under pres, fordi magt ønsker mere magt. Knud Andersens refleksioner bygger bl.a. på studier af Italiens og Ruslands demokratier

*Af tidligere
amtsborgmester
på Bornholm
og nuværende
medlem af
Region Hovedstaden
Knud Andersen (V)*

I de senere år er folkestyret kommet under pres mange steder i verden. Nogle lande vælger under indflydelse af finanskrisen at styrke centralmagten med tilsvarende reduktion af det nære folkestyre. Andre steder fastholdes et topstyret samfundssystem, og atter i andre lande reduceres det borger-nære demokrati ved, at systemer ændres fra at vælge personer til at udpege personer til forskellige opgaver. Og endelig ser vi brugen af indirekte valg til tidligere direkte valgte poster, fx lokalt valgte personer, der gennem deres kommune bliver udpeget til opgaver. Også den stigende tendens til, at sammenslutninger af kommuner løser opgaver, reducerer borgerens mulighed for med sin stemmeseddel at forholde sig til de beslutninger, der træffes.

Problematiske brugerrepræsentanter

Der er en voksende tendens til at udvande det ansvar, som vi i vort demokrati har valgt personer til at varetage. Mange valgte bestyrelser vil gerne understrege deres åbenhed over for brugerne ved fx at udpege repræsentanter for forbrugerne til at have sæde i bestyrelsen. Det være sig offentlige trafikelskaber, forsyningselskaber osv. I stedet for at bestyrelsen vedkender sig sit ansvar som folke-

valgt med retten og pligten til at træffe afgørelser, vælger mange at lade bestyrelser udvide med brugerrepræsentanter. Hensigten er smuk: At signalere lydhørhed over for dem, hvis interesser man er sat til at varetage.

Problemet er blot med hvilken ret en brugerrepræsentant kan udtale sig på alles vegne. Vedkommende repræsenterer kun sig selv, og vedkommendes udpegning vil aldrig kunne dække blot tilnærmelsesvis den bredde, som den folkevalgte politiske repræsentant i bestyrelsen er valgt på. Ved udpegning af brugerrepræsentanter kan den pågældende bestyrelse selvfølgelig iklæde en upopulær beslutning en form for accept af brugerne. Men virkeligheden er, at værdien af det demokratiske valg, der er baggrund for kommunalbestyrelsesmedlemmernes sæde i bestyrelsen, reduceres. Det er et grundlæggende demokratisk princip, at borgerne har ret til at kunne deltage i sager, der vedrører dem. Derfor er det betænkeligt, at brugerrepræsentanter i en bestyrelse ofte medfører, at beslutninger mere legitimt kan ske i lukkede bestyrelseslokaler og ikke i det åbne rum, hvor alle ville kunne få indseende med, hvad der foregår.

Desværre ser vi også andre steder sammenblanding af egen interessevaretagelse og beslutningsansvar. Fx har Danmarks Naturfredningsforening en særlig mulighed for at intervenere og bremse sager, som er besluttet af demokratisk valgte råd. Forudsætning for at deltage i Naturfredningsforeningens aktiviteter er blot et medlemskontingent, og i ly af dette kan man

deltage i sagsbehandling på et niveau, hvor almindelige borgere undrende må se til. De pågældende repræsentanter står jo ikke til ansvar over for andre end foreningens medlemmer.

Hvis disse tendenser udvikler sig, reducerer vi værdien af at deltage i de demokratiske valg hvert fjerde år og i stedet tilskyndes folk til at melde sig til interesseforeningerne. Kunne man forestille sig, at FDM fik samme ret på vej- og vejafgiftsområdet som Naturfredningsforeningen har på natur og miljø?

Tja – jeg er bange for, at vi ikke har set enden på denne af-demokratisering i vort samfund. Tilskyndet af at tingene skal se åbne og tilgængelige ud. Det ender desværre ofte med enten gidseltagning eller ansvarsforflygtigelse.

Demokratiformer i Rusland og Italien

I de seneste par år har jeg haft fornøjelsen sammen med Christoffer Newbury (UK) og prof. Dr. Rusen Keles (Tyrkiet) at beskrive udviklingen i lokalt og regionalt demokrati i Rusland og sammen med Marina Bupalova (Rusland) og prof. Chris Himsworth (Skotland) at udarbejde en tilsvarende rapport om lokalt og regionalt demokrati i Italien. Det er et arbejde, der stilles til rådighed for Europarådet gennem Kommunalkongressen, der har denne overvågningsopgave. Sådanne rapporter udarbejdes for hvert medlemsland af Europarådet hvert sjette-syvende år.

Europarådet blev stiftet i 1949 med det formål at udbrede demokratiet i Europa. Der er 47 medlemslande, og Danmark var blandt stifterne.

Europarådet skal ikke forveksles med Det Europæiske Råd, der består af regeringscheferne for EUs 27 medlemslande.

Rusland og Italien er lande med vidt forskellig tradition for decentralisering. Rusland er et meget nyt demokrati og gennem flere århundreder et topstyret system, mens Italien har tradition for decentralisering med vægten lagt på det regionale selvstyre i de 20 regioner med forskellig grad af autonomi.

I Italien er kommunerne det bærende led, og selvom der synes at være for mange i antal (8.094), er det en meget vanskelig opgave at ændre systemet i et land, hvor man ser kommunerne som den vigtigste myndighed. Men der kunne være god grund til at ændre systemet, så størrelsen af kommunerne afspejler opgavernes omfang.

Under mit arbejde med rapporten om situationen for lokal og regional demokrati i Rusland konstaterede jeg, hvor vidt forskelligt man kan forholde sig til demokrati.

I vort eget etablerede demokrati i Danmark er det indlysende, at demokrati er en række principper, der følges, for at finde ud af, hvem der skal have magten og ansvaret for vore fælles anliggender.

I det nye »demokrati« i Rusland er det lige så indlysende, at demokrati er et værktøj i magthavernes værktøjskasse, der bruges til at kunne fastholde magten. Og denne opfattelse trives hånd i hånd med, at der på overfladen følges de sam-

me principper som i de gamle demokratier.

Demokrati er en metode til at finde et ansvarligt flertal med rimelig hensyn til mindretallet, derfor ser jeg ikke demokrati som en livsstil, sådan som bl.a. Hal Koch i sin tid skrev det i sin bog »Hvad er demokrati?«. Jeg ser snarere demokrati som et værktøj til at placere ansvar og indflydelse. Livsstil er et meget bredere begreb og omfatter bl.a. vor omgang med hinanden, kultur, religion og traditioner.

Det er som bekendt forskelligt fra land til land.

Et islamisk land kan udmærket gøre brug af demokratiske principper til at regulere magten. Men de har en anden livsstil end os her i Danmark. De universelle demokratiske spilleregler baserer sig bl.a. på de principper, der blev fastlagt med etableringen af Europarådet og kommer til udtryk i Charteret for Lokalt og Regionalt selvstyre og Menneskerettighedsdomstolen.

Charteret fastlægger en række grundprincipper for lokalt selvstyre. Fx borgernes ret til at deltage i den offentlige forvaltning af sager, der vedrører dem. Hvilket selvfølgelig ikke betyder, at alle kan blande sig i alt. Men offentlige myndig-

heder er forpligtede til at arbejde på en sådan måde, at offentlighedens repræsentanter – pressen – har adgang til oplysningerne. Dernæst er der fastlagt nogle væsentlige principper for, hvordan staten, regioner, hvis sådanne findes, og kommuner skal agere i forhold til hinanden. Fx at der skal være sammenhæng mellem de midler, de lokale myndigheder råder over, og de opgaver, som de har.

Et andet vigtigt princip er borgernes adgang til at vælge sine repræsentanter ved lige og hemmelige valg. Vi oplever under valgkampe, at det mest handler om at få magten og vinde retten til at øve indflydelse på administrationens arbejde. Desværre i mindre grad om at påtage sig ansvaret for samfundets udvikling. Jeg så gerne, at flere politikere vil tage ansvar og ikke blot vil være »uansvarlige« besluttere.

Pressens indflydelse

Under arbejdet med demokratirapporterne har det været interessant at se på pressens mulighed for gennem oplysning at ændre i tingenes tilstand. Lad mig nævne blot én problemstilling som vi har mødt. På et møde i Moskva med Dmitry Muratov, chefredaktør på Novaya Gazeta diskuterede vi pressens arbejdsvilkår i Rusland. Det skal huskes, at der er blevet skudt på flere af pågældende avis' journalister. Mit synspunkt var, at hvis der var et uafhængigt retsvæsen og pressefrihed, så ville grundlaget være lagt for en ændring af det russiske samfund i en mere demokratisk retning.

Chefredaktør Dmitry Muratov var til min overraskelse ikke enig, fordi den almindelige russiske borger er udmærket klar over, at der er korruption i landet, og at man kan betale sig fra mange for-

seelser. Det er almindelig kendt, at magthaverne udnytter ikke-demokratiske metoder for at fastholde magten. Men grunden til, at befolkningen ikke reagerer på denne viden, er, at »det samme system har givet de fleste borgere 10% fremgang i levestandard, og den vil man ikke sætte over styr for nogle principper«.

Unægtelig en forståelig reaktion, men på den anden side lidt skræmmende når vi nu engang har sat vor lid til, at befolkningens oplysningsniveau og kendskab til faktiske forhold er til gavn for samfundets udvikling. Men selvfølgelig må man tage i betragtning, at de fleste selvfølgelig spørger sig selv om: »Hvad vil en ændring i demokratisk retning betyde for mig?«. Derfor kan man godt være lidt usikker på hvilken retning, udviklingen vil tage i Rusland.

Jeg har i de sidste år deltaget i seminarer i Moskva om netop demokratiudvikling. Deltagerne har været europæiske eksperter og russiske politikere. Konferencen 2012 var markant anderledes end tidligere. Blandt de russiske deltagere var der nu kommet en anderledes tro på, at tingene kunne ændres i landet. Forklaringen udeblev, men det er min egen opfattelse, at der er sket noget under de relativt store demonstrationer, vi har set det sidste år. Pludselig har man fundet ud af, at det kan have gennemslagskraft at mødes og udtrykke sin mening, og så er man måske også selv blevet overrasket over, hvor mange man kunne mobilisere.

Finanskrise og demokrati

Det fremgår af europæiske undersøgelser, at centrale myndigheder i flere lande benytter finanskrisen til at centralisere magt og indflydelse og derved reducere den demokratiske nærhed til borgerne. I lande, hvor magten i forvejen er centralt

placeret, er det naturligvis en relativt nem sag at se en spæremulighed i de midler, som stilles til rådighed for de myndigheder, der har ansvar for den nødvendige, offentlige service tættest på borgeren. Anderledes forholder det sig i lande som Italien med en stor tro på, at kommunen skal kunne løse opgaverne over for borgerne. Men alligevel har den økonomiske krise bevirket, at der er sket 20% budgetreduktion i de italienske budgetter. Samtaler med repræsentanter fra Bari Kommune, Bari Provinzen og Puglia Regionen i Syditalien har efterladt det indtryk hos mig, at nok er der økonomisk krise i Italien, men man tror stadig på, at det er deres eget lokale ansvar at løse opgaverne inden for de rammer, der stilles til rådighed. Derfor rykker man tættere sammen, kommune, provins og region.

Hvis de myndigheder, der er tættest på borgerne, skal løse opgaverne, så er Puglia Regionen i Syditalien et eksempel på, at finanskrisen har styrket et lokalt samarbejde – og derfor i princippet styrket demokratiet.

Et tilsvarende udligningssystem, som det vi kender i Danmark mellem rige og fattige kommuner, findes ikke i Italien. Det kunne have bevirket en udligning mellem det relativt rige Norditalien og det fattigere Syditalien.

Korruption og mafiaen

I både Rusland og Italien kommer man ikke uden om at forholde sig til korruption og mafiaen.

De centrale myndigheders engagement i de to lande i at fjerne disse tidsler i demokratiets have er yderst forskellig.

I Rusland var det yderst vanskeligt at komme dybere ind i problemstillingen, men mange udsagn bekræfter, at det er et massivt problem. Et enkelt eksempel er »millionærhus-truer«, hvor det ikke er den beslut-

tende politikere, der ejer entreprenørvirksomheden, der arbejder for det offentlige, men derimod et nærtstående familiemedlem. Under besøgene hørte vi også om større investeringer – fx vejbroer – der koster fem til syv gange så meget som i Vesteuropa. Derfor er det ikke vanskeligt at se, hvordan pengene bevæger sig. At udbyde et arbejde i almindelig licitation er ikke tilstrækkelig sikring om aftalt spil, for som flere politikere i Italien sagde om korruption, så kan et almindeligt udbud, som det er pligtigt inden for EU, også omgås.

Situationen i Italien er derimod noget anderledes. Allerede i 1991-92 blev der vedtaget en antimafia-lov. Loven giver præsidenten mulighed for på forslag af indenrigsministeren at afsætte det valgte råd og administration i en provins eller kommune, hvis der er begrundet mistanke om forbindelser til mafiaen. En lovgivning, der er taget i anvendelse flere gange siden. Det virker som om det har

haft en præventiv virkning, og det er den generelle opfattelse, at mafiaen er svækket og korruption sker i mindre omfang end tidligere.

Hemmelige valg

Et af de vigtigste principper i demokratiet er lige og hemmelige valg gennemført på en sådan måde, at borgerne kan have tillid til resultatet.

I Rusland konstaterede vi i flere tilfælde, at det var umuligt at stille op ved et valg som uafhængig kandidat. Forholdet bygger på flertallets ret til at beslutte brugen af lukkede partilister, der betyder, at partier med mindre end 50.000 medlemmer skal nyregistreres ved hvert valg, hvorfor mange lokale og regionale partier ikke længere har muligheden for at deltage i valg, da et sådant medlemstal er umuligt at opnå.

Der næst er det yderst kritisabelt, at ingen kan overvære stemmeoptællingen ud over administrative personer. Det gør det muligt, at fx på et valgsted med ca. 8.000

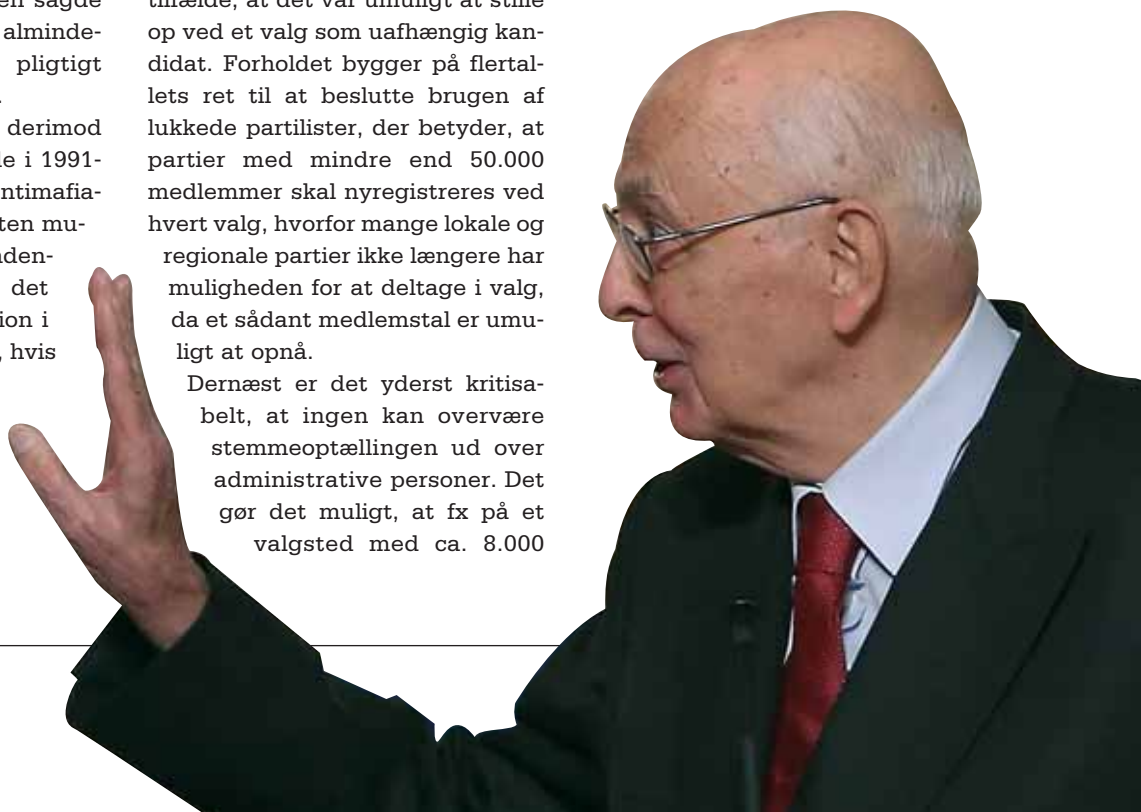
stemmeberettigede har 2.000 personer afgivet deres stemme de sidste tre minutter inden valgstedet lukkede. Andet sted afgav 5.000 personer deres stemme de sidste fem minutter inden lukketid. Der er berettiget grund til at tro, at der er sket uregelmæssigheder, der ikke er i overensstemmelse med de demokratiske spilleregler. Hvis almindelige borgere skal kunne have tillid til valgresultaterne, er det vigtigt, at det kan kontrolleres af uvildige personer. Det kunne f.eks. være at give NGO'er adgang til stemmeoptællingerne. Demokratiske systemer kommer ikke af sig selv.

Demokratiske systemer vedligeholder heller ikke sig selv.

Demokrati og folkestyre vil altid være under pres, fordi magt ønsker mere magt.

Derfor er det vigtigt, at der hele tiden foregår debat om demokrati og folkestyre, hvor befolkningen vil deltage. Og andre gange skal den interne debat i et land understøttes af internationale grundlæggende principper for demokrati.

*Giorgio Napolitano,
Italiens præsident.*

ingen sønner
maa blive
hjemme

For Danmark

For Folkestyret

For Fremtiden

Folkestyre – demos eller ethnos

I artiklen peges på folkestyrets iboende regler og forskellige demokratiopfattelser. Desuden nævnes Hal Kochs definition, som bygger på en almen humanistisk forståelse, at danskhed viser sig ved »en humanistisk livsform og en demokratisk samtalekultur«

Af leder af Interfolk,
mag. art. (idéhistorie)
Hans Jørgen
Vodsgaard

Den europæiske oplysningstradition udgør det idémessige grundlag for menneskerettigheder og folkesuveræniteten, og den fik en konstitutiv betydning for de moderne samfunds forfatninger. Dens idégrundlag prægede den amerikanske uafhængighedserklæring fra 1776, den franske revolutionsidealer om »frihed, lighed og broderskab« fra 1789, og i høj grad også den danske grundlov fra 1849; og dette idégrundlag blev udfoldet i FN's Verdenserklæring om Menneskerettighederne fra 1948, Den europæiske Menneskerettighedskonvention fra 1950 og Den Europæiske Unions Charter om grundlæggende rettigheder fra 2000.

Hvis man leder efter et moderne værdi- og idégrundlag med universelle ambitioner for det 21. århundrede, så er det her, man skal finde det. Hal Koch er nok den danske demokratitænkere, der klartest repræsenterede denne holdning, både under 2. verdenskrig og i efterkrigstiden. Det fik han langt fra kun tak for. For hans demokratiforståelse var udfordrende for dele af datidens talsmænd for danskheden, ikke mindst i den (højre-) grundtvigianske del af højskolebevægelsen, der aldrig tilgav hans angreb på deres nationalromantiske selv-

forståelse; ligesom hans holdning fortsat er en udfordring for de aktuelle nykonservative og højrenationale strømninger, der dominerede den værdipolitiske dagsorden i 00'erne. Siden 2. Verdenskrig er det kun få herhjemme, der ikke beken-der sig til demokratiet. Dets værdier og forståelser synes at være fast forankret. Men så simpelt er det desværre ikke, for der råder både uklarhed og uenighed om, hvad der menes med demokrati. Som bekendt stammer begrebet »demokrati« fra oldgræsk og kan oversættes med »folke-styre« eller »folkesuveræniteten«, og dets betydning afhænger hermed især af, hvad man forstår ved det »folk«, som skal styre. Ja reelt kan man ende med at bygge på en folkelighed, der er i strid med demokratiets ånd, samtidig med at man kalder sig selv demokrat.

Betydninger af folk

Den tyske sociolog Emerich Klaus Francis, der som jøde måtte flygte i 1939, udviklede i »Ethnos und Demos« fra 1965 en ny sociologisk folketeori, der angav de afgørende begrebsmæssige forskelle i »folk«, bl.a. for at gøre op med nationalso-cialisternes misbrug af folkebegrebet. Den tyske sociolog M. Rainer Lepsius videreudviklede teorien i 80-90'erne, bl.a. som led i en kritik af de nye nationalistiske tendenser i den Europæiske Union. Herhjemme har Ove Korsgaard benyttet og videreudviklet disse distinktioner i afhandlingen »Kampen om folket« fra 2004.

Kort sagt indeholder vores moderne forestilling om folket tre hovedbetydninger som henholdsvis demos, ethnos og plethos. Demos refererer til en politisk retslig forståelse af folkebegrebet; ethnos til en kulturel etnisk forståelse, og plethos til en social-økonomisk forståelse. Når man bekender sig til idealer om »folkestyre«, kan det derfor både referere til den politiske forståelse af folket som borgere, der samles om grundrettigheder og en fælles forfatning, eller til den kulturelle forståelse, hvor borgerne samles om deres etniske danskhed, eller til den sociale forståelse, hvor borgerne samles om at sikre mere lige sociale forhold med velfærdssamfundet som en fælles solidarisk ramme.

Det folkelige fællesskab

De forskellige betydninger af »det folkelige fællesskab« som henholdsvis demos og ethnos kan bestemmes gennem to idealtypiske forståelser, repræsenteret ved Herders »tyske« nationalistiske kulturelle forståelse og Rousseaus »franske« patriotiske politiske forståelse. Når Rousseau taler om fædrelandet, forstår han det som »patrie«, det vil sige som et land, der sikrer de universelle politiske ideer om frihed, lighed og broderskab, og hvor folket udgør en sammenslutning af frie borgere, der har en patriotisk pligt til at deltage i de offentlige anliggender (res publica) og bidrage til det »fælles bedste« for republikken. Når Herder taler om fædrelandet og modersmålet får

Ove Korsgaard har i sin bog »Kampen om folket« fra 2004 benyttet og videreudviklet distinktioner i begrebet »folket« i den afhandling, som bogen bygger på.

det en anden betydning, der handler om, at det folkelige fællesskab skal sikre den etniske rodfæstethed og de traditionsbundne nationale værdier.

I den nationalromantiske begrebsverden er det etniske i højsæde med fokus på et særligt kulturelt, sprogligt og i visse tilfælde racemæssigt tilhørsforhold. Det givne fællesskab er vokset ud af traditionen, arven og den oprindelige kultur, i værste fald af »Blut und Boden«. Man tror på en bagvedliggende kulturel essens, en folkeånd, som noget objektivt eksisterende før og over de enkelte individer, som har en medfødt identitet som medlem af den tyske (danske) stamme, og hvis etniske interesser man som et lem i det større folkelegeme er forpligtiget til at sikre.

Fællesskabet bygger på tavse fælles normer, og konflikter og uenigheder opfattes som en trussel mod den fælles etnicitet. Der indgår således en monologisk opfattelse af fællesskabet.

Patrioter og nationalister

I den republikanske begrebsverden er det forfatningsmæssige fælles-

skab i højsæde med fokus på grundlæggende menneske- og borgerrettigheder. Det givne fællesskab er et politisk fællesskab, der hviler på et bevidst valg mellem frie individer, oprindeligt i form af en social kontrakt. Borger er ikke noget, man er født som, men noget man bliver gennem oplysning og bevidst tilslutning. Identitet skabes og forandres gennem personlig handling. Konflikter og uenighed og stadig dialog om mål og værdier ses som en naturlig del af et fællesskab, der skabes af frie og myndige individer. Der indgår således en pluralistisk opfattelse af fællesskabet.

Rousseau var en patriotisk fortaler for oplysningstidens humanistiske og demokratiske strømninger og Herder blev i størstedelen af sit forfatterskab en nationalistisk fortaler for romantikkens etniske og korporative strømninger. Det er en væsentlig forskel også i en dansk sammenhæng. For selvom patrioter og nationalister er fælles om at nære kærlighed til fædrelandet, så er det land, de dyrker, væsensforskelligt. Patrioten ønsker at værne om de grundrettigheder i republikken, som

udgør et fælles værn mod magtmisbrug og en fælles garanti for alles frihed.

Nationalisten ønsker at værne om den særlige kulturelle identitet, som et fælles sprog, fælles vaner og traditioner og eventuelt en fælles race kan indebære.

Patrioten elsker sine borgerrettigheder og sin frihed, nationalisten elsker de danske bøgetræer og de lyse pigers smil og sin plads i folkelegemet.

Patrioten vil kæmpe for at forsvare republikken, nationalisten vil kæmpe for at forsvare danskheden.

Patrioten bygger på forfatningstroskab, nationalisten på troskab mod etniciteten.

Den romantiske nationalist nærer stolthed og kærlighed over danske kulturtræk, som kan adskille det danske fra øvrige nationer. Den republikanske patriot nærer stolthed og kærlighed over de danske kulturtræk, som er forrest i at indfri universelle idealer om mennesket, dannelse, demokrati og velfærd. Nationalisten tænker i kultur, som kan sætte skel mellem nationer. Patrioten tænker i civilisation, som kan samle nationer.

For en god ordens skyld kan det nævnes, at patrioten kan være lige så kritisk som nationalisten overfor en ukontrolleret indvandring af nye borgere, der er svære at integrere. Hvor nationalisten kan tage afstand på grund af mulige trusler mod den etniske identitet, da kan patrioten tage afstand på grund af mulige trusler mod demokratiske, humane og retsstatslige værdier.

Menneskerettigheder og demokrati

Demokratisk set er det afgørende at klargøre den begrebsmæssige sammenhæng mellem individ og folk. For individets suverænitet går forud for folkets, både historisk og teoretisk. Historisk set blev de personlige civile rettigheder etableret

før de fælles politiske rettigheder. Folkestyret bygger på et fællesskab af frie og myndige personer, der kræver retten til at sætte mål og mening i deres egen tilværelse, og som udvider denne ret til også at gælde den fælles samfundsmæssige tilværelse. Folkets suverænitet hviler på individets suverænitet, folkets politiske rettigheder hviler på individets civile rettigheder.

I 1700-tallets oplysningstid fik dele af befolkningen tilkæmpet sig en øget personlig frihed i et relativt selvstændigt marked og frit civilt samfund, og de personlige grundrettigheder kom på historiens dagsorden. I 1800-tallet blev de civile rettigheder udvidet med politisk-demokratiske rettigheder, som gav fællesskabet af individer en ny politisk suverænitet i forhold til staten. I 1900-tallet blev de civile og politiske rettigheder udvidet til også at omfatte sociale og kulturelle rettigheder under udbygningen af de moderne velfærdssamfund. Det er individets retsbeskyttelse mod en enevældig stat, borgernes tros- og tankefrihed, deres ytringsfrihed og forsamlingsfrihed, der skaber det moderne civile samfund, der kan afføde kravet om politiske rettigheder og pligter; og folkets nye demokratiske rettigheder skaber igen mulighed for, at nye sociale, økonomiske og kulturelle krav i forhold til staten og markedet kan komme på dagsordenen.

Udviklingen kan tolkes ud fra en idealtypisk trefase-model, gående fra individets frigørelse i det nyudviklede civile samfund, til folkets overtagelse af staten og til den folkelige sikring af velfærdssamfundet. En bevægelse gående fra individets suverænitet til folkets suverænitet (demos) og derefter til sociale velfærdsmæssige rettigheder (plethos). Men så enkel har historien langt fra været. For i løbet af 1800-tallet blev den folkelige frigørelse også forbundet med den na-

tionalromantiske forståelse af folket som ethnos, og 1900-tallet blev ikke kun en historie om menneskerettighedernes, demokratiets og velfærdssamfundets videreudvikling, men også om modoplysningens, fascismens, nazismens og stalinismens udvikling og nye nationalistiske og etniske strømninger i slutningen af århundredet.

Med den tyske prioritering af folket som ethnos, der var inspireret af tysk idealisme og romantisk organismetænkning (med Herder som central kilde), og som dyrkede den kulturelle enhed som erstatning for den fraværende politiske enhed, blev forholdet mellem individ og folk vendt på hovedet. Her bliver folket forstået som et selvstændigt subjekt, som en idealistisk abstraktion der går forud for de subjekter (individer), som reelt konstituerer folket. Folkeånden er vigtigere end den enkeltes ånd, og der indgår en klar korporativ synsvinkel, hvor individet ikke har værdi i sig selv, men kun som et underordnet lem, der må finde sin plads i folkeorganismen. Med folket som ethnos blev der åbnet en vej ikke bare for en nationalistisk, men en fascistisk dyrkelse af den etniske folkelighed på bekostning af personlige friheder og rettigheder for nationale mindretal. Folkets kulturelle identitet blev vigtigere end individernes politiske frihed.

I begrebet demos er der en stærk forbindelse mellem demokrati og menneskerettigheder, men det er der ikke i begrebet ethnos. Folkets suverænitet tilsidesætter her individets suverænitet, og denne tilsidesættelse kan vise sig ved et misbrug af demokratiet til et flertalsdiktatur, hvor flertallet med henvisning til ethnos som grundværdi tilsidesætter mindretals og enkeltpersoners grundrettigheder. Men det kan også udarte til en dyrkelse af den stærke fører, som bedst kan inkarnere folkets ånd,

og hvor man ikke ser behov for at fastholde formelle demokratiske procedurer for at høre individernes tilfældige og egensindige stemmer. Ideologien om folket som ethnos blev drivende for Tysklands og Italiens senere samling som nationer i 1800-tallet, og det spillede aktivt med i disse landes senere fascistiske udvikling, ligesom det viste sine potentialer under de nye demokratiers etablering i Balkan efter murens fald.

Herhjemme har forståelser af folket som ethnos også med skiftende vægt præget samfundet siden starten af 1800-tallet, men til stadighed i konkurrence med forståelser af folket som demos og plethos, der gennemgående har haft den dominerende indflydelse. Under den 1. slesvigske krig, Treårskrigen i 1848-1850 var ånden fra 1848 mere præget af demos og plethos end ethnos, hvor bondekarlene, de tapre landsoldater var heltene, og den almindelige værnepligt og den demokratiske forfatning blev indført året efter. Efter nederlaget i 2. slesvigske krig i 1864 fik det reducerede danske land en mindre demokratisk grundlov og en mere etnisk præget værdipolitik, og siden et reelt politisk diktatur under Estrup i provisorietiden 1877-94. Men selv i perioden fra tabet af Slesvig i 1864 til genforeningen med Nordslesvig i 1920 var ethnos langt fra dominerende.

Kulturradikale strømninger

I byerne voksede arbejderbevægelsen frem, og socialdemokratiet blev dannet i 1871, og det folk, som dets stifter og formand Louis Pio talte om, skulle ikke bygge på ethnos, men plethos og demos. Georg Brandes og en række af de frem-

meste forfattere og kunstnere repræsenterede det moderne genembrud i perioden 1870-90, og i 1884 grundlagde Edvard Brandes og Viggo Hørup dagbladet Politiken, og disse nye kulturradikale strømninger førte en hård kamp mod de nationalromantiske strømninger. Selvom den grundtvigianske bevægelse på landet havde en rem af den herderske hud, så rummede Grundtvigs syn på folkelighed referencer både til ethnos, demos og plethos, ligesom han i enestående grad fremhævede betydningen af et frit civilt samfund og individets myndiggørelse. Grundtvigs frihedstænkning kan ikke meningsfyldt reduceres til en herdersk nationalromantisk folkelighed.

Demokrati som livsform

Det var forståelsen af folket som demos og plethos, der prægede det regeringsbærende socialdemokrati og det radikale venstre i mellemkrigstiden, og denne forståelse fik under krigen sin fremmeste talsmand ved venstregrundtvigianeren og socialdemokraten Hal Koch. Da han i efteråret 1940 fremlagde sin plan for Dansk Ungdomssamvirke, der skulle hindre en nazificering af dansk ungdom, fremførte han folket som demos og ikke som ethnos. Stik imod det forventede kunne han ikke gå ind for Dansk Ungdomssamvirkes formålsparagraf, der slog på det nationalt-kulturelle og upolitiske (for dansk imod tysk), idet han i stedet definerede det folkelige i politiske begreber, som en demokratisk kultur imod en fascistisk/nazistisk kultur.

Han forklarede, at kampen for danskheden ikke primært var en national kulturel, men en politisk demokratisk kamp, og han advarede »mod folk, der taler for meget om det kulturelle. Det er nemlig et meget farligt ord, som let leder til abstrakt tale om vor arv i tusind år, om danskheden, og de dybe kulturelle værdier. (...) Nej, det kulturelle samler ikke, det adskiller.« Det fælles er at finde et andet sted: »det,

der dybest set binder os sammen, er det politiske.« (Dagen og Vejen, 1942, s. 16-17).

For Hal Koch var det nødvendigt at fremhæve politikken og ikke kulturen som den sammenbindende kraft, fordi de antidemokratiske ideologier så stærkt fremhævede de national-kulturelle værdier. Men det betyder ikke, at han kun bestemte det folkelige fællesskab ud fra det politiske niveau som en art forfatningspatriotisme uden at medtænke den bagvedliggende kultur, som skulle bære denne patriotisme. Hans pointe er, at den bærende og sammenbindende kultur ikke skal bygge på nationale etniske værdier, men derimod på europæiske humanistiske værdier. Fordi »Demokrati er en livsform, som man skal leve sig ind i, den livsform, som har bygget vor europæiske kultur op.« (Ungdomsopdragelse, i: Nordisk Demokrati, 1949, s. 402). Den kultur, der skal holde sammen på samfundet, er ikke nationalitet, men humanitet. Demokrati bygger ikke på særlige nationale, men derimod på almene humanistiske principper, på de frihedsrettigheder, som udgør »det dyrebareste, menneskeheden gennem århundredernes møjsommelige kamp er nået frem til.« (Hvad er demokrati? 1945, s. 67).

Dansk folkelighed

For Koch baserer den danske kultur sig på tre grundlæggende traditioner med dybe rødder i den vestlige kulturkreds: det liberale frihedssyn, retsstaten og humanismen. For ham handler demokrati ikke kun om en politisk styreform, men også om de grundlæggende

mål om frihed, lighed og tolerance, der har fået udtryk i kataloget af menneskerettigheder. På den måde inddrager Hal Koch et bredt kultursyn som fundament for det politiske demokrati. Hos ham er det også en form for ethnos, der bærer demos, men ikke et hvilket som helst ethnos og slet ikke det nationalromantiske herderske ethnos. Hans begreb om »demokrati som livsform« henviser således både til en demokratisk politik og en humanistisk kultur, og begrebet rummer en klar værdipolitik med rødder i oplysningstidens humanistiske og republikanske kultursyn.

Det er misvisende at kritisere Hal Koch for en snæver demos-strategi og en gold forfatningspatriotisme, der glemmer kulturens betydning. For han fremhæver til stadighed, at målet om at styrke diskursetikken og det deliberativt demokrati må indebære, at vor fælles livsverden er præget af en kommunikativ rationalitet og humanistiske værdier. Man kan således ikke kritisere Hal Koch for at mangle et bagvedliggende kulturbegreb, men man kan selvfølgelig kritisere ham for, at han tillod sig at hævde, at der findes andre og bedre kulturforståelser at bygge på end Herders nationalromantiske og værdirelativistiske dyrkelse af en særlig etnicitet. Tværtimod må den danske kulturs værdi ifølge Koch måles på dens grad af human universalitet.

På linje med, at Grundtvig ud fra en almenmenneskelig kristen forståelse hævdede, at »dansk er immer kærlighed!« (i digtet Folkeligheden, vers 7), således hævder Hal Koch ud fra en almen humanistisk forståelse, at danskhed viser sig ved »en humanistisk livsform og en demokratisk samtalekultur«.

Det budskab har vist sin bæredygtighed, ikke mindst i vor nutid præget af en multikulturel og globaliseret virkelighed. Det stiller ikke kun krav til os gammeldanskere, men især til de nydanskere, der ønsker at blive fuldgældige patrioter i det danske demos.

Grundtvig som politisk tænker

Af professor
i europæisk
historie, CBS
Uffe Østergård

Er det rimeligt at skildre Grundtvig som en politisk teoretiker? Det er klart, at han havde en stor, ja afgørende betydning for den danske nation, der kom ud af 1800-tallets voldsomme omvæltninger. Det er ligeledes givet, at han stadig refereres til af et stort antal danske politikere, især midaldrende, fra højre såvel som venstre side af det politiske spektrum.

Men var han en politisk teoretiker i stil med Machiavelli, Hobbes eller Locke for ikke at tale om Karl Marx eller John Stuart Mill?

Traditionelt har man ikke lagt vægt på den side af Grundtvigs omfattende, ja maniske, aktivitet. Men det skyldes, at det især er Grundtvigs betydning som teolog og skoletænkner, der har stået i centrum for behandlingerne samtidig med, at det overvejende er kirkehistorikere, der har skrevet om ham. Og de har af gode grunde især beskæftiget sig med hans teologi og opgør med den etablerede kirke. Litteratur har også beskæftiget sig med hans enorme forfatterskab, men især ud fra en æstetisk og historiefortællings synsvinkel. Historikere har selvfølgelig ikke ignoreret Grundtvig, men har især analyseret hans betydning for den eller de bevægelser, man sammenfatter under overskriften »grundtvigianismen«. Til tider ligefrem generaliseret som en kollektiv mentalitet, der karakteriserer dansk politisk kultur.

Det sidste har især været min egen vinkel på Grundtvig. Desuden har jeg på afstand fulgt nogle af de

oftest mislykkede forsøg på at oversætte Grundtvig til andre europæiske sprog. Det har sjældent givet god mening – slet ikke tysk, og fransk – ja ikke engang tysk selv om dette sprog er så tæt på dansk, at begreber kan oversættes direkte.

Grundtvig i nutidigt perspektiv

Man får nemt det indtryk, at den »hjertets tale«, som Grundtvig gjorde sig til talsmand for, ikke giver mening på andre sprog – og derfor næppe heller på dansk uden for de allerede troendes kreds. Derfor er det med stor spænding at læse Ove Korsgaards forsøg på at gøre Grundtvig forståelig for politologer.

Det gør han godt.

Kort og fyndigt, uden at forfalde til alt for lange citater, bortset fra de udvalgte tekster, der udgør sidste tredjedel af bogen og fungerer som dokumentation. I indledningen stiller Ove Korsgaard, der selv har dybe rødder i den grundtvigianske høj-skoleverden, spørgsmålet om, hvorfor Grundtvig aldrig nævnes i dansk statskundskabsliteratur, når han nu har spillet så stor en politisk rolle i fortiden såvel som i dag. Og besvarer spørgsmålet selv med den udfordrende tese, at det skyldes, at statskundskab, i modsætning til politik – selv om mange politikere dog er uddannet i statskundskab – er »en embedsmandsuddannelse, der ikke beskæftiger sig med normative og læringsteoretiske problemstillinger.« (s. 12). Der er ikke grund til at undre sig over fraværet af Grundtvig i dagens angloamerikansk dominerede pensum.

Men at Grundtvig ikke blev nævnt i juristen Poul Meyers introduktion til faget statskundskab fra 1959 eller i historikeren Erik Rasmussens autoritative *Komparativ politik* i to bind fra 1968-69 og bogen *Ligheds-*

begreber fra 1981 må undre. Den mest nærliggende årsag er, at de to grundlæggere af statskundskab som fag i Danmark havde travlt med at gøre den nye disciplin samfundsvidenskabeligt acceptabelt og derfor ikke ville besmudse den med Grundtvigs rablende tungetale. Eller i det hele taget med referencer til en særlig dansk politisk tradition. Efter Korsgaards indsats med at skabe systematisk sammenhæng i Grundtvigs tilsyneladende stærkt skiftende meninger må man konkludere, at det var en fejl. Også selv om de delte blindheden med fagets første professor i international politik, Erling Bjøl. Denne sidste koketterer ligefrem med, at han måtte flytte til Frankrig, fordi han ikke kunne holde ud at opholde sig i Grundtvigs fædreland. Her deler grundlæggerne af statskundskab dog holdning med det helt store flertal af historikere der, selv om flertallet traditionelt har arbejdet med danske forhold og politisk befundet sig i omegnen af det Radikale Venstre, på solid materialistisk grund har lagt afstand til grundtvigianismen i deres søgen efter »rigtige«, dvs. materielle, interesser og drivkræfter. Og derved overset det vigtige spørgsmål om idéernes betydning for *nation-building* og *state-building*.

Britisk liberalisme

Grundtvigs enorme betydning som dansk nationsbygger er ikke Korsgaards hovedansvar, da han netop vil rehabilitere Grundtvig som politisk tænker – især i perioden fra slutningen af 1820'erne til hans død i 1872. Her er inspirationen fra Storbritannien i centrum. I en tale Grundtvig holdt i Folketinget 1855 understregede han, at »hvad der har forårsaget den største del af min uenighed

med de andre herrer i dette hus er, at jeg aldeles ikke har fået min politiske opdragelse i eller fra Frankrig, men har fået den i England og fra England« (citeret s. 15).

Inspirationen fra britisk liberalisme og dyrkelse af frihedsrettighederne er den helt afgørende kontinuitet i Grundtvigs tænkning. Den adskilte ham i 1830'erne fra det store flertal af såkaldt nationalliberale tænkere i Danmark, der nok henviste til Frankrig (og Belgien hvis forfatning blev forlæg for den danske i 1849), men reelt fulgte Hegels statsorienterede tænkning. Fremhævelsen af inspirationen fra den britiske liberalisme er ikke fuldstændig ny, men sjældent gennemført så systematisk og overbevisende som her. Den alene retfærdiggør rehabiliteringen af Grundtvig som dansk politisk tænker. Hans indsats er ikke absolut original, men spændende i sin anvendelse af inspirationen fra den britiske liberalisme, udviklet i et samfund, der var præget af den industrielle revolution og på godt og ondt datidens mest moderne samfund, som Grundtvig havde mødt under tre betydningsfulde rejser 1829-31 og igen 1844. At overføre den teori til danske forhold var godt gjort.

Helt originalt var det, at det lykkedes Grundtvig at kombinere denne britiske liberalisme og frihedstradition med tyskeren Herders begreb om »folket« – i modsætning til Hegels statsbegreb. Kombineret med Grundtvigs ældre filologiske studier af nordisk mytologi kan det let komme til at lyde som bragesnak – et andet ord for vås – når han udfolder sig om en særlig nordisk eller dansk frihedstradition. Det får vi et eksempel på i citatet fra *Nordens Mythologi* 1832 s. 80-81, der er ét umådeligt langt digt. Og dermed et af de få eksempler på et digt i en politisk teoretisk afhandling. Korsgaard fremhæver meget originalt, at Grundtvig ikke kun opererer med

to mytologiske figurer Loke såvel som Thor, men også Fenrisulven, der skal tøjres, hvis ikke samfundet skal gå til grunde. Denne begrænsning af friheden er nødvendig, men ikke uden omkostninger. Derfor konkluderer Korsgaard, at Grundtvig nok var liberal, men ikke liberalist (s. 38). Analyseret således ligger Grundtvigs position i virkeligheden tættere på den republikanske idéhistoriske tradition, som Mogens Herman Hansen så glimrende har undersøgt i sine bøger om demokratiet som ideologi og styreform fra 2010 og 2012 end på traditionel liberalisme.

Grundtvigs nationalitetskamp

Til tider var Grundtvig faretruende tæt på racistisk nationalisme i sin modstilling af dansk og tysk i kampen om Slesvig eller Sønderjyllands tilhørsforhold i den dansk-tyske helstat. Korsgaard indrømmer ærligt, at Grundtvig i kampens hede til tider kunne forfalde til at forbinde alt godt med dansk og alt dårligt med tysk adfærd. Men ved en grundig læsning af det enmandstidsskrift, *Danskeren*, som Grundtvig udsendte under borgerkrigen 1848-50, lykkes det Korsgaard at rehabiliterer Grundtvigs holdninger i nationalitetskampen. Det sker især ved at pege på den løsning med en deling af Slesvig efter sprog eller udtrykt sindelag, som han med stort personlig mod fremførte. Det skete bl.a. i en tale under de ophidsede dage 14. marts 1848 i den Slesvigske Hjælpeforening, der er optrykt s. 100-106. Det var ikke nemt at komme igennem med sådan en løsning i en situation, hvor alle »rettænkende« danskere gjorde sig klar til at sende kongens hær mod »insurgenterne« i Slesvig, mens de sang *Dengang jeg drog af sted* med dens krav om at fordrive alle »tyskere« fra »dansk« jord. Det skulle tage tres år, en verdenskrig og et politisk kupforsøg i form

af påskekrisen 1920 at få flertallet af den danske befolkning til at acceptere delingen. Og endnu en verdenskrig, nazismens excesser og Tysklands totale nederlag at nå frem til en regulering af forholdene ud fra sindelags-princippet for mindretallene i det dansk-tyske grænseland i form af Bonn-København erklæringerne fra 1955.

Spændende er også, at Korsgaard erindrer om det forslag, Grundtvig fremsatte om en flersproget højskole i Flensborg. Han havde ingen tillid til, at det tysksprogede universitet i Kiel kunne uddanne embedsmænd, som kunne få den flersprogede landsdel til at fungere som en del af det danske rige. Lige så lidt som han havde tillid til embedsmandsuniversitetet i København og derfor agiterede for oprettelsen af en højskole i Sorø, hvor en alternativ og mere »folkelig« elite skulle uddannes. Grundtvig fik aldrig løst den logiks modsætning mellem forestillingen om »folket« og denne nye elite, der reelt er tale om, og Korsgaard diskuterer ikke problemet.

En indsats for en anden del af den flersprogede danske stat, Færøerne, skyldes Grundtvigs søn, sprogforskeren og folkloristen Svend Grundtvig og er således kun indirekte. Alligevel bør det nævnes, at han som studerende i 1843 skrev et par indflydelsesrige artikler i avisen *Fædrelandet*, om »Dansen paa Færøerne».

Billedhuggeren Niels Kristian Skovgaards statue af Grundtvig i Vartovs gård.

Foto: Ib Rasmussen.

Sidestykke til Tysken i Slesvig« (genoptrykt Odense Universitetsforlag 1978). Her argumenterede han for, at man ikke kunne kræve ligeberettigelse for det danske sprog i Nordslesvig samtidig med, at man ikke anerkendte færøsk som kirke- og skolesprog på Færøerne. Synspunktet afspejler Grundtvigs gennemførte liberalisme, også når det stred mod egne nationale interesser, og underbygger, at Grundtvigs nationalisme var universalistisk og anerkendte andre nationaliteters ret.

Altså en politisk-statsborgerlig (*civic*) nationalisme i modsætning til en etnisk, blodsdefineret nationalisme, som han så overbevisende formulerede det i sangen »Folkeligt skal alt nu være« fra 1848. Problemet er blot, at man, som så ofte i Grundtvigs enorme produktion, kan finde det modsatte synspunkt på nationalitet formuleret i andre vers af sangen, vers som i vore politisk korrekte dage ikke synges længere. Men det blev de i den nationalistiske i højskoleverdenen i 1930'erne – og måske hos Tidehverv i dag – der kombinerer det værste fra Kierkegaards individualisme med Grundtvigs kollektivismen til antagelser om hvert folkeslags helt enestående egenart og danskerens helt særlige overlegenhed (den fulde version af sangen kan læses på Århus Universitets for-tjenstfulde

hjemmeside: www.danmarkshistorien.dk).

Grundtvig som politiker

Vigtig er gennemgangen af det principielle i Grundtvigs indsats som politiker. Han blev medlem af den Grundlovgivende Rigsforsamling i 1848 og valgt til Folketinget i 1850'erne. Han var kritisk over for Grundloven og endte med hverken at stemme for eller imod den. Han ville ikke stemme nej, da han ikke ville hjælpe de reaktionære, der ønskede at indskrænke folkets indflydelse. Men han kunne heller ikke acceptere alle 1849-grundlovens bestemmelser. Derfor afstod han fra at stemme. Det ændrede sig imidlertid efter 1864, da landet efter nederlaget og tabet af Slesvig og Holsten stod med to forfatninger – junigrundloven fra 1849 og novemberforfatningen fra 1863 – som gjaldt for både Danmark og Slesvig og havde ført til den ulyksalige konflikt med det Tyske Forbund.

Den situation benyttede de gamle eliter blandt godsejere og embedsmænd til i alliance med bondebægelsen at indskrænke Folketingets betydning. I den situation lod den meget gamle Grundtvig sig vælge til Landstinget for sammen med den næsten lige så gamle radikale demokrat – og tilhænger af helstaten – A. F. Tscherning at tale imod indskrænkningen af de demokratiske rettigheder, som 1866-grundloven betød. Han havde i mellemtiden skiftet holdning til junigrundloven. Denne evne til at ændre opfattelse er en vigtig side af Grundtvigs politiske filosofi.

At oplyse folket

»Ting tager tid«, som han selv formulerede det, når han skulle begrunde sin indsats for at oplyse folket som forudsætning for, at det kunne fungere som politisk suveræn.

To af Grundtvigs taler fra denne debat er optrykt sammen med to lange kapitler fra Grundtvigs politiske hovedværk, den serie af foredrag, som han holdt 1838-39 under overskriften »Mands Minde«. Foredragsserien markerede ophævelsen af det forbud mod at tale offentligt, som Grundtvig havde pådraget sig i 1820'erne efter sin skarpe kritik af den officielle kirke. Foredragene, der blev udgivet af Svend Grundtvig i 1877, rummer en detaljeret analyse af Europas udvikling fra den franske revolution – som Grundtvig tog afstand fra – til den industrielle og politiske revolution i Storbritannien, som han beundrede. Det er velvalgt at bringe de to lange kapitler som dokumentation, da de viser hvor historisk og politisk velorienteret Grundtvig var, og hvor empirisk grundigt han argumenterede.

Alene indsatsen i spørgsmålet om Slesvig og i debatten om Grundloven berettiger Grundtvig til en stor plads i dansk politisk historie.

Grundtvigs Kirke, København, set fra nord. Foto: Hans Andersen.

Men det er koblingen mellem Grundtvigs nationsbegreb, som han havde fra den tyske filosof Herder, og den britiske liberalisme, der er hans virkelige originalitet. Så tilgiver man Korsgaard, at han har oversat et par bøger, som tidligere har gjort noget af det samme.

Den tyske politolog Bernd Henningsen, der er uddannet i Eric Voegelin's tysk-amerikanske idéhistoriske tradition, skrev allerede i begyndelsen af 1970'erne en glimrende afhandling om en særlig dansk politisk tradition fra Holberg over Kierkegaard og Grundtvig til Brandes og Socialdemokratiet. Den udkom på dansk i 1980 under titlen *Politik eller Kaos?* Den er stadig værd at læse, selv om den serie, Berlingske Leksikonbibliotek, den udkom i, for længst er forsvundet og resteksemplarerne makuleret.

Endvidere kan nævnes en antologi fra 1986, samtidig med at Korsgaard udsendte sin første bog, *Kredsgang. Grundtvig som bokser*, der rummer en original undersøgelse af den særlige nordiske kampmetafor i Grundtvigs tænkning. Den udkom på et ligeledes forsvundet forlag, Antikva. Under Grundtvig-citatet *Stykkevis og delt* undersøgte fem forfattere med historikeren Vagn Wåhlin i

spidsen her Grundtvigs politiske tænkning. Mit eget bidrag om Grundtvigs konservatisme og støtte til enevælden i 1830'erne er overhalet af Korsgaards glimrende idéhistoriske indplacering af Grundtvigs kontraktteori om enevældens alliance med folket i en art »folkeligt monarki«, som den norske historiker Jens Arup Seip har kaldt det.

En enevælde, der i 1700-tallet blev baseret på noget så logisk selvmodsigende som opinionen (»opinionsstyret enevælde«, som Seip kaldte det i en artikel fra 1958). Men Lars Kaaes grundige artikel om Grundtvigs frihedsbegreb er værd at erindre. Den når i vid ud-

strækning frem til det samme resultat om Grundtvigs engelsk inspirerede liberalisme som Korsgaard.

Fælles idéhistorisk grund

Der er altså en vis tradition for at analysere Grundtvig som politisk tænkner i Danmark. Den er ganske vist glemt af politologien, ligesom den antinazistiske jurist Sven Clausen er det, selv om han skrev den første statskundskabsbog på dansk i 1956, *Omrids af Statskundskab* (Gyldendal). Clausen nævnte ikke Grundtvig eksplicit, men hele hans værk og skrivemåde er gennemsyret af arven fra venstregrundtvigianismen.

Den tradition for udforskning af dansk politisk teori bør ikke glemmes. Især da det i kraft af det europæiske samarbejde i stadig stigende grad bliver klart, at der er store forskelle i nationale politiske kulturer og traditioner i Europa, selv om de bygger på fælles idéhistorisk grund. Blandt disse europæiske traditioner vil det være forkert at overse den særligt »danske« tradition, uden at jeg dermed vil gøre mig til talsmand for, at sådanne nationale traditioner skal essentialiseres.

Korsgaards bog om Grundtvig gør det klart, at der eksisterer en sådan dansk (eller rettere dansk-norsk) tradition. Nu mangler vi bare lige så gode bøger om den politiske teori hos Ludvig Holberg, Tyge Rothe, Søren Kierkegaard, Georg Brandes og Hartvig Frisch for at forstå dens omfang og originalitet. Ikke at disse tænkere ikke er behandlet tidligere. Men Ove Korsgaards lille og tætte bog viser forbilledligt, hvad der kan komme ud af at koncentrere sig om den politiske teori i et ellers velkendt forfatterskab.

Ove Korsgaard,
N. F. S. Grundtvig,
Statskundskabens klassikere,
Jurist og Økonomforbundets
Forlag 2012, 114 sider, 175 kr.

FRIHED & DEMOKRATI

FÆLLESSKAB & ERFARING

OPLYSNING & DEBAT

VORES FREMTID...

?!

FOLKEOPLYSNING – demokrati og frihedstraditioner

– der er en klar sammenhæng, påpeger kulturminister Marianne Jelved (RV)

Af Annemarie Balle

»Jeg mener, at den danske tradition for folkeoplysning er en af de væsentligste byggesten i det danske demokrati og er baggrunden for de frihedstraditioner, vi bygger vores samfund på.«

Så klart udtrykker kulturminister Marianne Jelved (RV) sig i et interview med Folkevirke om folkeoplysningens rolle i det danske demokrati. »For«, som Marianne Jelved tilfø-

jer, »den oprindelige idé med folkeoplysning stammer tilbage fra anden halvdel af 1800-tallet, og den bygger jo på, at demokrati forudsætter et oplyst folk.«

»Flere mente dengang – bl.a. præsten, salmedigteren og filosofen N.F.S. Grundtvig – at man for at kunne sikre et oplyst folk måtte have en særlig folkehøjskole. Men folkehøjskolen skulle jo ikke være den eneste platform – folkeoplysning kunne bedrives på mange måder. Jeg mener, at man kan trække en lige linje fra Grundtvigs tanker om demokrati og folkeoplysning og frem til dagens ForeningsDanmark. Vi har en kultur med os fra vores historie om, at vi selvstændigt og frivilligt danner foreninger om net-

op de temaer, emner og interessefelter, som man bliver enige om i en kreds. Det, kan man jo sige, er en mindretalsret, fordi mindretallene, uafhængigt af, hvad flertallet mener, kan bruge den generøsitet i det, som ligger i, at man kan gå sammen om netop det, der optager en.«

Øget bredde til gavn for fællesskabet

Gennem folkeoplysningen kan man blive klogere i fællesskab med andre. Men en af dagens udfordringer ligger bl.a. i, hvordan man får fat i nydanskerne, siger kulturministeren.

»Jeg interesserer mig for at finde et svar på det at få skabt en øget interesse og oplevelse af, at de fæl-

les erfaringer fra fællesskaberne kan tilføre deltagerne en hel masse viden og indsigt, som gør, at vi er i stand til på god vis at håndtere en fremtid til gavn for den enkelte, men bestemt også til gavn for det fælles bedste.

At skabe en dynamik og et momentum. Det eksisterer allerede i et vist omfang. Hvis man blot ser ud over det danske foreningslandskab, så omfatter det foruden de folkeoplysende fællesskaber også fx sportsforeninger, hvor nydanskere deltager i større omfang.

Bag sportsforeningerne er der et foreningsliv og en foreningskultur, som er med til at bidrage til det fælles bedste i foreningen.

Det fællesskab og den foreningskultur bygger på demokratiske principper, derfor må man også forvente, at det foreningsarbejde, der er, bidrager til, at man kommer hinanden ved, og at medlemmerne opfatter sig selv som en del af et fællesskab. Det er netop i foreningerne, at der er mulighed for at inddrage en stor kreds og dermed

Marianne Jelved, kulturminister.

skabe fundamentet til den demokratiske livsform, som er til fælles bedste«, lyder det fra Marianne Jelved.

Nødvendig fornyelse

Kulturministeren lægger ikke skjul på, at hun er meget glad for, at man ved regeringsdannelsen besluttede sig for at lægge folkeoplysningen ind under Kulturministeriet og væk fra Undervisningsministeriet.

»Det falder helt i tråd med min opfattelse af folkeoplysning og de kulturelle og demokratiske fokusområder, som folkeoplysningen har.«

»Men«, tilføjer hun, »ligesom det omgivende samfund ændrer sig lynhurtigt, så skal folkeoplysningen også ændre sig.«

»Jeg tror, at det er nødvendigt at gentænke folkeoplysningen – forny folkeoplysningen – og bl.a. se på, hvordan den digitale virkelighed kan være med til at udvikle folkeoplysningens rammer.

Her behøver man blot at tænke på, hvordan bibliotekerne har udviklet sig i løbet af de seneste år. Den samme grad af fornyelse vil det være relevant at indtænke i folkeoplysningen, så folkeoplysningen populært sagt kan følge med.«

Marianne Jelved pointerer, at en af folkeoplysningens styrker stadig bør være, at man sikrer den direkte dialog – det at man mødes, sidder sammen og debatterer.

»Der foregår naturligvis også samtaler via skærmen, og det

benytter jeg mig meget af og vil ikke kunne undvære det. Men det er ikke et enten-eller, når vi taler om en digital virkelighed. Det er ikke et valg mellem enten cyberspace eller den fysiske samtale.»

Demokrati og nærvær

»For mig er den fysiske samtale meget vigtig. Det at man kan sidde over for hinanden i en engageret samtale, men også de rammer skal udvikles. Selv om jeg benytter mig meget af cyberspace og ikke ville undvære det, så ville jeg endnu mindre undvære det at kunne sidde sammen med andre i en engageret diskussion om noget, der optager mig.

Jeg problematiserer derfor også, hvordan man kan lave læreruddannelser på nettet, når man ikke har været i direkte kontakt med børn og med de andre studerende, dvs. ens kommende kolleger. Jeg kan ikke se, hvordan man kan lære, hvordan man kan håndtere konfliktsituationer med børnene og lære, hvor tæt man må gå på børnene, hvis man ikke kan diskutere professionsetik med kollegerne ansigt til ansigt. For mig at se er det ikke noget, man kan læse sig til. Man er nødt til at være med til at diskutere det.

Det er på samme måde med demokratiet og debatterne – det er noget, man skal deltage i og lære at håndtere. Man kan ikke nøjes blot at læse om det.

Efter min mening er foreningslivet rigtig vigtigt for vores samfund og den måde, vi har indrettet os på. Man behøver blot at tænke på, at 'Den danske model' udspringer af netop disse traditioner. Ja, man kan også nævne andelsbevægelse og de frie skoler.

Det er en tradition, som har været berigende for det danske samfund. Danskerne er vokset fra almue til selvbevidst folk på relativ kort tid. Vi har udviklet os til den nation, som vi er i dag, bl.a. som en følge af den kultur, vi har udviklet. Vores fælles historie – uanset om vi er enige om tolkningen af den eller ej – så er vi alle en del af den.

Vi skal da ikke glemme, at der i Folkeskolens formålsparagraf faktisk står, at skolen skal bidrage til, at børnene får et indgående kendskab til dansk historie og kultur – og naturligvis også til andre landes kultur og historie, da vi lever i en globaliseret verden.

Alle børn, der går i skole i Danmark, skal have den viden, fordi de bor i Danmark. Børnene har ret til at lære den danske historie og den danske kultur at kende for at forstå den måde, vi har indrettet os på her i Danmark – uanset den etniske og kulturelle baggrund de har.

Jeg synes faktisk, at det er ganske glimrende, at folkeskolernes formål på dette felt er beskrevet på den måde – også selv om De Radikale ikke stemte for det i 2006, fordi vi ikke var med i folkeskoleforliget.»

Arven efter Grundtvig

Marianne Jelved er efter sin tiltræden som kulturminister flere gange blevet omtalt som den kulturminister, som »nu ville til at pudse Grundtvig af«.

»Men«, forklarer Marianne Jelved, »jeg vil meget mere end 'pudse' Grundtvig af. Når jeg tager Grundtvig frem, så er det fordi jeg gerne vil have, at der er en større kreds end blot mig selv, som kan se, at vi har en arv, det er værd at værne om og som har betydet meget for Danmark.

De frihedstraditioner, som Grundtvig stod for, er måske ikke lige så

klare i dag, som de var dengang. Mange siger fx, at 'ja, ja, det er meget godt med den frihed – men er det nu også rigtigt at give den samme frihed til dem, som er anderledes end os.'

Altså sættes der spørgsmålstejn ved, om friheden også kan gælde 'de andre'.

I den forbindelse kan man fx tænke på, hvor glade danskerne er for muligheden for at kunne oprette friskoler – bl.a. kristne friskoler. Men når det kommer til de andre religiøse skoler, så tales der om, at det er tegn på, at integrationen har slået fejl, blot fordi muslimer også vil have deres egne friskoler. Jeg vil hævde, at det netop er et tegn på, at integrationen er lykkedes, fordi vi her har fået en gruppe forældre, som har fået øjnene op for de danske frihedsrettigheder.»

Pas på ensliggørelsen

Marianne Jelved peger desuden på, at det er problematisk, at vi er kommet ind i en udvikling, hvor alt skal være meget effektivt, for dermed er der en risiko for, at man i sin iver for at effektivisere også strømliner – ensliggør – for meget.

»Her er det vigtigt at huske på, at vi i Danmark har en frihedstradition. Den er meget stærk og derfor nævner jeg Grundtvig.

Netop når man ser på de demokratiske processer, skal man passe på med, at folketinget ikke kommer til at beskrive alle detaljer og proces-

ser på en arbejdsplads – fx en folkeskole – om hvordan man kontrollerer, hvordan børnene har lært det, de skal. Når det sker, så fjerner vi os fra, at den enkelte kan tage ansvar. Lærerne – borgerne – føler, at de ikke selv længere kan tage ansvar, fordi andre har dikteret, hvad de skal gøre. Når alle detaljer ligger fast beskrevet, så vil borgerne blot gøre, som de får besked på. Herved gør de 'det rigtigt', men dermed være ikke sagt, at de også gør 'det rigtige', lyder det fra Marianne Jelved.

Bred forankring

Selv om folkeoplysningen er bredt forankret i det danske samfund, er der stadig grupper, som ikke deltager på helt lige fod. Det drejer sig bl.a. om nydanskerne.

Marianne Jelved erkender, at det bestemt er en udfordring for folkeoplysningen at sikre den bredest mulige forankring.

»Og«, tilføjer hun, »en mulighed for at sikre dette er ved, at man udvikler folkeoplysningen, så den bliver attraktiv at deltage i. At man sørger for at skabe en glød og ikke blot laver det, man lidt forenklet sagt kunne kalde 'peddigrør'. På den måde vil man sikre, at det kommer til at stå klart, at man her kan finde et fællesskab, hvor man kan blive klogere på både sig selv og samfundet. Forudsætningen er dog, at folkeoplysningen gør sig klart, at den ikke kun er en fritidsaktivitet, men er et sted, hvor man også skaber almen dannelse – og det begreb kan folkeoplysernes aktører så søge at tydeliggøre.

Men det, som gennemsyrrer hele demokratiet og folkeoplysningen, er dog den danske frihedstradition. Den er enormt vigtig«, lyder det fra Marianne Jelved.

»Den danske frihedstradition er i dag under pres. Her kan man fx tænke på tilsynet med de frie skoler. Der er gennem de seneste 10 år sket et skærpet tilsyn på de etniske skoler, og det er efter min mening bestemt ikke et udtryk for dansk frihedstradition eller tillid til de

mennesker, der driver skolerne. Og det er også uacceptabelt set i lyset af netop den danske frihedstradition.

Alle vil gerne have demokrati, men den type tiltag er ikke respekt for ideen om friheden for den enkelte i fællesskabet. En idé der er eksponent for en tid, hvor man skabte et stolt, oplyst folk med frihedstraditioner og ønsker om at tage del i demokratiet, sådan som man stadig kan se det ved den høje valgdeltagelse ved folketingsvalg. Den holdning betyder, at vi også tør tage ansvar og tør gå ud og blande os i verden, fordi vi har den fornødne viden.

En anden måde at udbygge den danske folkeoplysningstradition er ved at udvikle nye debatformer, som kan inddrage flere. Selv har jeg oplevet meget gode debattmøder, når der sker et samspil mellem fx politikere og forskere eller fagfolk, som ved meget om nogle bestemte emner. Fagligheden giver et spændende samspil med de politiske prioriteringer. I den type debatter mødes forskellige interesser, og i det spændingsfelt højnes deltagerens viden og giver svar på spørgsmål som 'Hvad skete der?', 'Hvad er konsekvenserne?', og 'Hvor er vi på vej hen?'.

Udfordre unge

»Jeg mener desuden, at debattmøderne er et godt sted at udfordre de unge på mellem 16 og 30 år. Den gruppe er rigtig god i cyberspace og god til at erobre de muligheder, der ligger i det medie. Det skal de naturligvis være, men de skal også være gode til at etablere fysiske fællesskaber og deltage i debatter, som rækker ud over deres egne interessesfærer og have blik for det, der er fælles interesse – det fælles bedste. Samfundet.

Folkehøjskolen er et andet sted, hvor man som politiker også kunne kigge. Her kunne man måske overveje at skille lovgivningen for højskolerne ud fra den fælles lovgivning, som i dag dækker både folkeskoler og folkeoplysningen. Dermed kunne man så åbne for, at fol-

kehøjskolerne kunne varetage flere af de lokale folkeoplysningslignende opgaver – naturligvis uden at det bliver højskolerens hovedområde. Men højskolerne har nogle andre kompetencer og en anden tradition, som måske kunne tilføre den lokale folkeoplysning noget nyt.«

»Men«, understreger Marianne Jelved, »mine tanker må ikke opfattes som en kritik af de eksisterende aktører inden for folkeoplysningen. De er bestemt rigtig gode til at forvalte den folkeoplysende arv og arbejder enormt konstruktivt.

Det, jeg siger, er, at mine tanker kan være et skridt på vejen hen mod, at alle interessenter og aktører inden for det folkeoplysende område gør sig tanker om, hvordan folkeoplysningen ser ud om fem og ti år.

Jeg mener, at folkeoplysningen gerne må udvikle sig i en retning, hvor den får mere kant. Samtidig er det vigtigt at gøre sig klart, at man ikke altid behøver at være enige – snarere tværtimod. Debatterne må meget gerne ægge til modsigelse. Måske skulle man kombinere aktørerne på nye måder.«

På spørgsmålet om, hvordan flere nydanskere kan inddrages i de folkeoplysende debatter og give nydanskerne en bedre fornemmelse for, at man sagtens kan diskutere og være meget uenige – vel at mærke uden at blive uvenner – peger Marianne Jelved på forskellige tiltag til, hvordan den folkeoplysende tradition breder sig mere ud.

»Der sker allerede tiltag i forskellige regi – bl.a. efterskolerne og højskolerne, som meget bevidst inddrager nydanskerne. Jeg er overbevist om, at nydanskerne sagtens kan lære de danske demokrati- og debattraditioner og også sætter pris på de danske frihedstraditioner.

Jeg tror, at den udvikling skal vokse langsomt frem – det kan fx også være ved at involvere forældrene mere i forældresamarbejdet i både daginstitutioner og skoler samt i forskellige sportsforeninger.

Her foregår et stort demokratisk samarbejde«, lyder den klare melding fra Marianne Jelved.

Parlamentarisme år 2013

Ni måneder som stedfortrædende medlem af Folketinget gav indblik i dagens politiske virkelighed

Af sognepræst,
cand. theol.
Hans Vestager (RV),
tidligere medlem
af Folketinget

I perioden fra 5. marts til 30. november var jeg som radikal stedfortrædende medlem af Folketinget, idet Marlene Borst Hansen havde barselsorlov.

Siden 1994 har jeg været opstillet til Folketinget i Vardekredsen og ved valget 15. september 2011 også i Vejenkredsen. Da de radikale stemmer ligger i byerne, og da der er en tendens til at stemme på yngre kvinder, så har min opgave som folketingskandidat primært været at deltage, når der var valg til Folketinget. Det afgørende for udfaldet af et folketingsvalg er, hvad der foregår i medierne og altså de landspolitiske udspil foretaget af landspolitikerne.

Resultatet af folketingsvalget blev for mit vedkommende, at jeg blev anden suppleant i Sydjysk Storkreds, idet Torben Elsig-Pedersen, Vejle blev første suppleant. Da Torben Elsig-Pedersen ikke ønskede at indtræde, blev pladsen tilbudt mig. Grundloven blev underskrevet. Jeg blev ordfører for kultur, kirke og det halve sociale, idet Liv Holm Andersen er ordfører for integration.

Da parlamentarismen blev indført i 1901, blev det fastslået, at en regering kun kan etableres, dersom der er et flertal for regeringen i Folketinget. Der er i øjeblikket to hensyn, som alle partier ønsker at varetage:

- at sørge for selv at have magten.
- at sikre danskernes velfærd.

De to herskende demokratiopfattelser er

- Hal Kochs (1904-1963) – at demokrati udspringer af samtale.
- Alf Ross' (1899-1979) – at demokrati er den måde, hvorpå man udskifter magthaverne.

I årene fra 1986 til 2009 var jeg medlem først af Ølgod Byråd og siden af Varde Byråd, valgt på en lokalliste. I Ølgod havde der altid været lokallisteflertal, så vi skulle kun være enige, når der skulle vælges borgmester. I øvrigt afstod vi fra studehandler – det vil sige »noget for noget«-tankegangen. Vejvedligeholdelse og skoleudbygninger skal altså hvile på argumenter og ikke på den tanke, at nu skal mit valgområde have noget, så man kan se, at jeg er en stor politiker, der fortjener at blive genvalgt. I en periode var jeg formand for teknisk udvalg og i to perioder var jeg formand for socialudvalget.

Kampen om magten

Når man er et regeringsbærende parti, så skal man som medlem af Folketinget kun sige noget, der kan underbygge regeringens politik, idet mediernes interesse er at kunne meddele befolkningen, at man nu er uenig så i ét parti, så i et andet parti. Det er kampen for magten nu og siden, som er afgørende. Dette hensyn gennemsyner tankegangen. Det kan derfor tage nogen tid, inden alle folketingsmedlemmer får omstillet sig fra oppositionstiden til regeringstiden. Når det går hurtigt-

ere med at omstille sig fra regeringsparti til oppositionsparti, hænger det sammen med, at der er en tendens til, at det polemiske bliver mere fremtrædende end det saglige og det »kedelige«, som skal sørge for holdbare løsninger af de opgaver, som det er henlagt til Folketinget at løse.

Når det polemiske bliver mere fremtrædende end det saglige, hænger det sammen med, at massemedierne – især tv – nemt kan komme til at fokusere på, at Folketinget er opdelt i en rød blok og en blå blok. Disse to blokke kæmper så – set i den optik som tv lægger frem – på samme måde som to fodboldklubber kæmper i superligaen. Man kan så som parti og som folketingsmedlem nemt komme til at spille med i det spil, som massemedierne lægger frem. Massemedierne er klar over, at der er denne risiko. Man forsøger derfor også at have kommentatorer, hvis opgave det er at forsøge at give overblik og indsigt i de overordnede tankegange i de politiske partier, så man som vælger ikke falder for fristelsen til blot at skelne mellem blå og rød. En medvirkende årsag til at det kan være svært at undgå blot at skelne mellem rød og blå er, at partiapparaterne og de informationer, som de giver deres medlemmer, lægger op til, at »vi har ret og I andre har uret.«

Tavshed er guld

Som ordfører for kirke, kultur og det halve social og som stedfortræder var det ikke min opgave at blande mig i drøftelserne om fx fedtafgiftens indførelse og afskaffelse.

I den forbindelse kan jeg nævne, at supermarkedet Fleggaard, der er en stor grænsehandelsbutik lige syd for den dansk-tyske grænse, lige har aflagt regnskab. Der er et pænt overskud og omsætningen har for første gang rundet de fem milliarder. Man bemærkede fra koncernens side, at den megen debat om grænsehandelen har været en medvirkende faktor til, at koncernen har haft en stigende omsætning.

Er man altså indstillet på at have en så lille grænsehandel som mulig, så gælder ordsproget om »at tale er sølv, men tavshed er guld.« Dette ordsprog blev imidlertid ikke repræsenteret af de partier, som i sin tid indførte fedtafgiften. Fra socialdemokratisk side gjorde man derfor alt, hvad man kunne for at fastholde den daværende regering på dens ansvar, også nu hvor den var blevet opposition. Det tog tid, inden det skete, og det var meget nølende, og den grænsehandel, som man

talte imod, voksede, netop fordi man talte så meget om den.

Da jeg ved, at en adfærd som den her skitserede, er en adfærd, som det er nemt at falde hen i, så siger jeg som regel ikke noget. Det er min opfattelse, at man som vælger kan gennemskue dette spil.

Det politiske spil

I min tid i Folketinget har jeg også deltaget i åbne samråd, hvor en minister af oppositionen er kaldt i samråd, fordi man på denne måde kan opfylde sin rolle som opposition. Det er oppositionens opgave at kontrollere regeringen og dens ministre.

Disse åbne samråd transmitteres ligesom debatter i Folketinget på Folketingets tv-kanal. Det er udmærket. Jeg deltog engang i et samråd, hvor fire medlemmer af oppositionen stillede spørgsmål til justitsministeren. Efter en halv time havde man fået svar på sine spørgsmål, så vidt jeg kunne skønne. Men

da man ville se, om man ikke kunne få justitsministeren til at »falde i«, så blev man ved med at spørge om det samme, idet man dog formulerer sig noget i retning af at: »Det er godt at høre, hvor velforberedt ministeren har været, for det er en ganske kompliceret sag. Der er dog en enkelt side af ministerens besvarelse, som jeg vil bede ministeren om at uddybe...«

Sådan foregik det i to timer, og sådan foregik det også dengang, da den nuværende regering var i opposition, har jeg fået fortalt.

Der er nogle, der ud fra sådanne iagttagelser har sammenlignet Folketinget med en børnehaven. Det, synes jeg, er uretfærdigt over for børnehaven, som er fuld af kreativitet. Er børn først kommet i gang med noget forkert, så kan børn dog afledes. Det er heller ikke godt at sammenligne en sådan adfærd med et demens-plejehjem, for dér bor der dog mennesker, som har gjort deres indsats for samfundet, og syg-

PLUK IKKE FRUGTEN,
FØREND DEN ER MODEN.
SKAL UKRUDT LUGES OP,
SÅ GLEM EJ RODEN.

ALLE VIL HERRER VÆRE, INGEN VIL SÆKKEN BÆRE

dom er som bekendt hver mands herre.

Det, som skal til, er, at man pålægger sig selvjustits. Når det er så svært at gøre det, hænger det sammen med, at vi slås om magten. Denne kamp om magten kan forblinde os både som regering og som opposition.

Politik skal give gode rammer

I det daglige følger jeg ikke med i tv-transmissionerne fra salen og fra samråd. Min interesse i politik er, at der skal være gode rammer for det arbejde, man gør som selvstændig erhvervsdrivende, som kommunal ansat og som frivillig i forening og for godt naboskab. Folketinget skal i sin måde at opføre sig på og i den lovgivning, der udføres, gøre sit til, at landets borgere føler, at der er plads til, at man tager de initiativer, som er nødvendige på det sted, hvor man nu befinder sig.

Omdrejningspunktet for arbejdet i Folketinget er gruppemøderne. Det er her, man som ordfører fremlægger sin indstilling til ugens lovforslag. Det er på gruppemøderne, man får mandat, hvis man i et udvalg skal deltage i forhandlinger, der handler om de store spørgsmål som fx fedtafgift, lukning af kaserne og mediestøtte.

Der er hos Radikale Venstre tradition for, at man også i såkaldt etiske spørgsmål taler om emnet, indtil man kan formulere en enig indstilling.

Når jeg nu har været i Folketinget i de seneste ni måneder, så er jeg ofte blevet spurgt, om det ikke var spændende. En ferierejse kan være spændende. Man oplever noget, men man har ikke noget ansvar ud over, at man bruger sin tid og sine egne penge på rejsen. Ved at være medlem af Folketinget har man medansvar for lovgivningen, og man har mulighed for direkte at påvirke regeringens ministre. Derfor vil jeg

sige, at det er arbejdskrævende at være medlem af Folketinget. Det ligger i forarbejdet til ordførertalerne.

Man kan nøjes med at blive inden for lovforslagets rammer. Det er det nemmeste.

I den forbindelse kan jeg nævne, at jeg under behandlingen af et lovforslag om ændrede regler for ansættelse af provster opdagede, at man i bemærkningerne, som et argument for lovforslaget – og bemærkningerne kan der efterfølgende administreres efter – havde skrevet, at en vedtagelse af lovforslaget skulle medvirke til at gennemføre biskoppens visioner for kirken i stiftet. Da »kirken« for mig altid er kirken henne om hjørnet og det sogn og den befolkning, som kirken hører hjemme i, så måtte jeg selvfølgelig gøre op med det ord visioner, idet visioner er religiøst farvede syner, som man tilskriver guddommelig autoritet. Visioner findes i indisk religiøsitet i århundrederne op til Jesu fødsel.

Det findes i jødedommen i årene omkring Jesu fødsel. Visioner er særlig udbredt i middelalderen som en del af mystikken.

Jeg ved da godt, at ordet vision nu er meget brugt i erhvervslivet om

en virksomheds tanker om fremtiden. Da forkyndelsen, ja, da alle mennesker forhåbentlig er indstillet på at finde og at bruge gode og inspirerende ord om menneskelivet her og nu, så hører en visionær biskop efter min mening hjemme i erhvervslivet og ikke i Den danske Folkekirke. Derimod har man da brug for, at biskopper er inspirerende og vidende, at de har overblik og sans for forskelligheder, hvis man altså skulle finde på at spørge mig. Sådan som jeg som følge af uddannelse og arbejde – cand. theol. og sognepræst – kan formulere holdninger på Folkekirkens område, sådan ville jeg, hvis jeg skulle være længere tid i Folketinget, være nødt til at forøge min viden om bl.a. film, teater og museer.

Det er min erfaring, at viden har betydning for det politiske arbejde i Danmark.

Det er derfor, man skal være medlem af et politisk parti, gå til de lokale møder, deltage i landsmøderne etc. Det er, når man gør noget af alt dette, at kvaliteten i arbejdet øges. Det giver altså også glæde at være med, da man, selv om vi ser forskelligt på tingene, så møder mennesker, der er mindst lige så engagerede som én selv.

Foto: Stefan Ingemann

Band Ane

»Kvindestemmer '13« søndag den 14. april:

Inspirerende oplevelser med musik og litteratur

Folkevirke er nu stort set klar med programmet for forårets »Kvindestemmer«. Det er besluttet at holde fast i Huset i Magstræde, som skal danne rammerne om en eftermiddag, der kommer til at veksle mellem musik og litteratur. Ligesom tidligere år er det foruden Folkevirke Dansk Blindesamfunds Kvinder og Kvinder i Musik, som står bag arrangementet.

SØNDAG DEN 14. APRIL 2013
KL. 12.00-CA. 17.00
HUSET I MAGSTRÆDE
1153 KØBENHAVN K.

Det foreløbige program:

Kl. 12.30

Velkomst ved **eventmanager Dorte Mari Aggergaard**.

Kl. 12.45

Band Ane, som består af **komponist og producer Ane Østergaard** og **guitarist Else Gaunoux**. I samspil væver de pudsige musikalske malerier sammen af elektronik og særligt udvalgte lyde til »et snirklet, hikstende, facetteret og fabulerende univers«, som det stod i en anmeldelse af cd'en »Anish Music Too & Free«.

Forfatter
Mette Moestrup

Kl. 13.20

Oversætter Mette Holm er kendt som Haruki Murakamis oversætter. Sidste år fik hun Statens Kunstfonds treårige arbejdslegat og besluttede at oversætte nogle japanske kvindestemmer – Sei Shonagons dagbog fra år 1002 og en lille roman af Hiromi Kawakami om en ensom kvinde i det moderne Japan. Mette Holm fortæller om de to værker og læser korte uddrag op.

Kl. 13.55

Forfatter Janina Katz er født i Krakow og kom til Danmark i december 1969. Debuterede på dansk i 1991. I alt 11 udgivelser. Arbejder nu på en ny roman. Janina Katz' seneste udgivelse er digte med titlen »Skrevet på polsk«, som handler om at vokse op i skyggen af krig, lidelse og undertrykkelse set i det perspektiv, som erfaringen og alderen giver.

Kl. 14.30

Pause.

Kl. 15.00

Musikalsk indslag – Folkevirke har endnu ikke fået et endeligt tilsagn.

Kl. 15.35

Forfatter

Helle Merete Brix

har i sit forfatterskab beskæftiget sig med alt fra barndommens indvirkning på voksenlivet til ytringsfrihedens vilkår og religiøs fundamentalisme. I sin seneste udgivelse – essaysamlingen »Sex, frihed og fatwa« – er omdrejningspunktet friheden og det fælles menneskelige.

Foto: Anders Vilhøj Brix

Forfatter
Helle Merete
Brix

Kl. 16.10

Forfatter Mette Moestrup har i en årrække været lærer på Forfatter-skolen i København og er nu vejleder på den svenske forfatterskole Litterär Gestaltning i Göteborg. Mette Moestrups forfatterskab består af fire digtsamlinger og en kort roman. Seneste udgivelse er digtsamlingen »Dø, løgn, dø« (2012).

Der kan købes sandwich, øl, vin, vand, the og kaffe. Prisen er **100 kr.**, billetter kan købes ved indgangen.

Foto: Lærke Pasmitt

Nordplus-møde:

Spændende debatter om nye og gamle demokratier

Af Folkevirkes
næstformand
Jeanne Bau-Madsen

Det første møde i Folkevirkes spændende Nordplus-projekt med deltagere fra Norge, Estland, Letland og Litauen blev holdt i november sidste år.

Mødet blev holdt under overskriften »New and Old Democracies« og med fokus på det historiske aspekt.

Onsdag den 21. november ankom deltagerne fra Estland, Letland, Litauen og Norge, og dagen var sat af til at diskutere projektets indhold og fordele opgaverne for det næste halvandet år.

Om torsdagen skulle repræsentanter for hvert land præsentere sit lands demokratihistorie.

Demokratihistorier

Norge lagde ud med at fortælle, at de havde fået deres første frie forfatning i 1814. De repræsenterer dermed det ældste demokrati i vores projekt. Nordmændene fortalte bl.a., at de i øjeblikket diskuterede at give 16-årige valgret til kommunevalgene. I Norge gør man meget ud af at forklare, at når man har demokrati, er det nødvendigt at deltage – at være aktiv i de demokratiske processer. Desværre er der mange borgere, der ønsker demokrati, men ikke er aktive.

De estiske deltagere fortalte, at de var den ældste stat i verden, men havde indtil 1918 altid været under fremmed herredømme – bl.a. under Danmark i 1200-tallet. I februar 1918 fik Estland sin første frie forfatning, som på det tidspunkt var den mest frie i verden. I 1934 blev Estland et diktatur under en estisk diktator. Derefter blev landet besat af Tyskland og senere af Sovjet

Rusland. Under den russiske besættelse havde Estland hele tiden en exilregering i Oslo, som overtog magten i 1989. I dag er Estland et demokrati, som afholder elektronisk afstemning ved valgene. Valgprocenten er kun på 50, og dette tal vil man meget gerne hæve. Et meget kontroversielt forslag er, at forældre skulle have stemmeret for deres børn for at få vælgerne til at tænke mere fremadrettet.

Deltagerne fra Litauen fortalte, at de havde fået en fri forfatning i 1918. Det var lige efter Første Verdenskrig, hvor alle de baltiske lande fik selvstændighed efter at have været en del af det russiske kejserrige. Også Litauen var blevet besat af tyskerne og sovjetrusserne. De fik deres frihed i 1989 og dannede en demokratisk stat.

De lettiske repræsentanter fortalte, at Letland som de øvrige baltiske lande fik en fri forfatning i 1918. Denne blev sat ud af kraft i 1934, da Letland blev et diktatur. Herefter blev de først okkuperet af tyskerne, senere af Rusland. For Letland er det problematisk, at de har et meget stort russisktalende mindretal. Det består af russere og hviderussere. Desuden har de mange borgere fra Ukraine og en del romaer. Det er et stort problem, at en stor del af befolkningen ikke er lettiske statsborgere og derfor ikke kan stemme ved valgene. Det er præsidentens konstitutionelle ret at sende parlamentet hjem, hvilket han benyttede sig af i 2010.

Demokratiudvikling

Senere fortalte idéhistorikeren Hans Jørgen Vodsgaard om skandinaviske demokrati i det multikul-

Folketingsmedlem Hans Vestager fortalte entusiastisk om forskellen mellem lokalpolitik og landspolitik.

På mødet på Folkevirke blev demokrati ivrigt drøftet, og det stod tydeligt, at demokrationopfattelserne kan være meget forskellige.

turelle samfund. Vodsgaard startede sit foredrag med at fortælle demokratiets historie. Han fortalte, at John Locke (1632-1704) var den første, der talte om demokrati i nyere tid og inspirerede til den amerikanske frihedserklæring i 1776. Voltaire (1694-1778), oplysningstidens mest indflydelsesrige skikkelse, sagde i forbindelse med snak om ytringsfrihed, at Danmark/Norge var det land i verden med mest frihed. Derefter talte Vodsgaard om Demos og Ethnos. Hvis borgerne er »Demos«, er de tilhængere af den franske model. Den er inspireret af oplysningstiden og Jean Jacques Rousseau. Hvis borgerne er »Ethnos«, er de tilhængere af den tyske model. Denne model er inspireret af Johan Gottfried von Herders (1744-1803) syn på national-roman-

tikken. Disse to modeller blev brugt til at forklare folks forskellige syn på bl.a. identitet, idealer og værdier. Disse er hos tilhængerne af Demos menneskerettigheder og demokrati som garanti for frihed, mens tilhængerne af Ethnos mener, værdierne skal bygge på den etniske identitet »Blut und Boden«. Foredragsholderen kom også ind på Hal Koch og den tyske filosof Jürgen Habermas og sagde, at de tilhører den samme tradition. Hal Koch (1904-63) blev bl.a. citeret for, at »demokrati skal være en livsform og ikke kun en politisk ideologi«, og Habermas' (1929-) for sin påstand om, at »systemet vokser og civilsamfundet bliver mindre i vor tid«. Begge citater skabte en del debat. En deltager med palæstinensisk baggrund mente, at et folk må

have frihed, før det kan få demokrati. Vores litauiske deltagere mente, at demokratiet gennemsyrede det danske samfund: »Man kan mærke det, når man færdes i de københavnske gader« og fra Letland lød det bittert, at i deres hjemland stillede folk kun op til valg for at få magt og privilegier.

Demokrati set fra Christiansborg

Senere ventede et besøg på Christiansborg, hvor folketingsmand for Radikale Venstre Hans Vestager førte deltagerne rundt i Christiansborgs gange, mens han fortalte om det danske demokrati og om, hvordan parlamentet fungerer.

Mødet blev rundet af i Radikale Venstres mødeværelse, hvor der var mulighed for fortsat debat og for at stille spørgsmål.

Alle deltagere – især dem med etnisk baggrund – var imponerede af Hans Vestagers viden og formidlingsevne, og at det var muligt at færdes overalt mellem ministre, presse og folketingsmedlemmer. Fredag startede mødet med et kursus i kommunikation ved Jeanne Bau-Madsen.

Kommunikationsmodellen blev præsenteret. De tre D'er – debat, diskussion og dialog – og den demokratiske samtale blev nævnt. Igen var det Habermas, der blev brugt til at forklare vigtigheden af den ægte samtale. Debatten blev ivrig, da problemer med at forstå hinanden på grund af forskellig kulturel baggrund blev nævnt. Eksempler på god kommunikation og dårlig

Idéhistoriker Hans Jørgen Vodsgaard lagde op til debat om skandinavisk demokrati i et multikulturelt samfund.

kommunikation blev vist. Nonverbal kommunikation blev diskuteret – om hvor meget fx kropssproget betyder. Deltagerne blev præsenteret for øvelser, hvor både verbal og nonverbal kommunikation blev anvendt.

Demokrati set gennem kunsten

Senere skulle deltagerne besøge de kongelige repræsentationslokaler og have en præsentation af Bjørn Nørgaards gobeliner.

Samtalens tre D'er er vigtige, når man vil anvende studiekredsmetoden. Det var emnet for en introduktion af denne metode ved Jeanne

Rundvisningen på Christiania startede med en kort orientering på Loppen.

Bau-Madsen. Alle deltagere fik en studiekredshåndbog på dansk eller engelsk. Deltagerne blev præsenteret for hovedpunkterne i studie-

kredsmetoden og sammen prøvede de forskellige samarbejdsøvelser. For at vise at det danske demokrati har plads til eksperimenter, tog alle deltagere til Fristaden Christiania. Her fik vi en introduktion til Christianias historie og den demokratiske model, som Fristaden er bygget op efter. Derefter var der tid til debat – og den blev livlig!

Alle var enige om, at det havde været nogle gode og interessante dage i København, og alle glæder sig til at udvikle Nordplus-projektet. Næste partnernæmøde holdes i Tallin i begyndelsen af marts. Her vil emnet være ligeberettigelse.

Index for »Folkevirke« 2012

Blad nr. 1: Tema »Europæisk identitet«

»Europæisk folkeoplysning kan sikre en kulturel og historisk dimension« af generalsekretær Knud-Erik Therkelsen, Grønseforeningen; »Stabilitet bygger på viden om identitet« af Peter Duetoft, international demokratispecialist, skribent og fortæller; »Alt hvad jeg har, bærer jeg hos mig« uddrag af Nobelpris-tale af Herta Müller; »Europas redning er 'mindre EU'« af Morten Messerschmidt (DF), cand.jur., MEP; »Europæisk identitet – hva' for en fisk?« af Christel Schaldemose (S), MEP; »Kvindestemmer 2012« af Annemarie Balle; »Folkevirke info«; »Index 2011«; »Det sker i Folkevirke i de næste måneder« og »Kulturelle oplevelser«.

Blad nr. 2: Tema »Smag på demokratiet«

»En blanding af Roskilde Festival, sommerhøjskole og politisk gedemarked« af fhv. minister Bertel Haarder; »Ses vi i Allinge?« af borgmester Winni Grosbøll; »Er lyset for de lærde blot?« af Johs. Nørregaard Frandsen, institutleder for Institut for Litteratur, Kultur og Medier, Syddansk Universitet; »Stilstand er tilbagegang – og debat skal der til« af fhv. kulturminister Jytte Hilden; »Folkemøde og højskoleånd på Bornholm« af Anders Møller, tidligere elev på Rødning Højskole; »Folkevirke til Folkemøde« af Annemarie Balle; »Folkevirke info«; »Årets repræsentantskabsmøde« af Annemarie Balle; »Folkevirke klar til nye udfordringer« af Annemarie Balle; »Boligen og den gode oplevelse« af Annemarie Balle; »Kvindestemmer '12: En verden i toner, ord og billeder« af Annemarie Balle; »Indblik i fransk hverdag for flygtninge – om integration i Frankrig« af Jeanne Bau-Madsen; »Det sker i Folkevirke i de næste måneder« og »Folkevirkemøde i Herning: Sådan kan Folkevirke præge fremtiden«.

Blad nr. 3: Tema »Morgendagens bolig«

»Boformer i den 3. alder« af Arne Rolighed, formand for Danske Pensionister, medlem af Ældrekommissionen, fhv. sundhedsminister; »Retten til forskellighed og værdighed« af Annemarie Balle; »Da plejehjem blev til hjem« af Jesper Maarbjerg, formand for Fonden Mariehjemmene; »Albertslund arbejder for velfærd« af Steen Christiansen, borgmester; »Et møde med verdenen på plejehjem« af My Buemann; »Mindretal i Polen« af Jeanne Bau-Madsen; »Folkevirke på Folkemødets '12« af Annemarie Balle; »Det kan vi bruge Folkevirke til! Hjælp til samarbejde« af Jeanne Bau-Madsen; »Verdens 'bedste' lejr«; »Folkevirke til kongeligt Haveselskab« af Annemarie Balle; »Det sker i Folkevirke i de næste måneder« og »Inspirationsweekend i Herning«.

Blad nr. 4: Tema »Kvindelig – fra frygt til innovation«

»Etiopien – et andet Afrika« af Charlotte Prætorius; »Tænk ud af boksen« af Charlotte Prætorius og Annemarie Balle; »Måletratte projekter styrker kvinder« af Charlotte Prætorius og Annemarie Balle; »Hospitaller opsøges, når 'helligt vand' ikke hjælper« af Annemarie Balle; »En fødsel for livet« af Charlotte Prætorius; »Folkevirkes landsmøde 2013«; »Nutidig kunst i historiske rammer«; »Kulturel mangfoldighed« af Annemarie Balle; »Oplevelsesrig efterårsferie« af Annemarie Balle; »Det sker i Folkevirke i de næste måneder« og »Folkevirke sætter fokus på demokratier«.

Det sker i Folkevirke i de næste måneder...

REGION HOVEDSTADEN

BORNHOLM

Kontakt:

Marianne Kofod Pedersen,
Svanekevej 32, 3740 Svaneke,
☎ 56 49 21 65

KØBENHAVN

»På Folkevirke«

Niels Hemmingsens Gade 10,
1153 København K.

Folkevirkes Litteraturkreds i København

Mødestedet er Folkevirke,
Niels Hemmingsens Gade 10, 3. sal,
1153 København K.
☎ 33 32 83 11

**Vi mødes på torsdage
kl. 12-14.30.**

Følgende mødedatoer er aftalt:

21. februar

Knut Hamsun: »Mysterier«.

21. marts

Margurite Duras: »Elskeren fra
Nordkina«.

**Landet over
tilrettelægger Folkevirke
møder, foredragsrækker,
studiekredse, temamøder,
kurser og lejre,
hvor alle kan deltage.**

Ved redaktionens slutning
forelå der oplysninger
om disse arrangementer.

Mere detaljerede oplysninger kan
fås ved henvendelse til
Folkevirkes kontor,
Niels Hemmingsens Gade 10, 3. sal,
1153 København K,
telefon 33 32 83 11
(bedst mandage, tirsdage og
onsdage mellem kl. 9 og 16)
eller på e-mail:
folkevirke@folkevirke.dk

Folkevirkes møder former sig som
åbne debatter om aktuelle emner,
hvor deltagerne som regel
tager udgangspunkt i et oplæg.
**Folkevirkes møder er åbne
for alle interesserede!**

18. april

Jeanette Wals: »Glasslottet«.

16. maj

Aksel Sandemose: »En flygtning
krydser sit spor«.

Halvårskontingentet er kr. 250,-

Kontakt:

Britta Poulsen, ☎ 46 36 56 32

KØBENHAVNS VESTEEN

Litteraturkreds

Moderne holdes den sidste tirsdag
i hver måned, kl. 14-17.

Med mindre andet er nævnt,
så holdes alle møder kl. 14 til 17 i
Glostrup Fritidscenter mødelokale 3.

26. februar

Bogen »Sorg og Camping«
af Lone Hørslev.

Fremlægges af: Annelise Bohn.

Dagens digt: Anne Birthe Kyed.

19. marts

Bogen »Kamma« af Marie Helleberg.

Fremlægges af: Jytte Hansen.

Dagens digt: Connie Michelsen.

23. april

Bogen »Darling Jim« af
Christian Mørk.

Fremlægges af: Lisbet Lorange.

Dagens digt: Annelise Bohn.

Tilmelding og kontakt:

Formand Ellen Kristiansen,
Vegavænget 11, 2620 Albertslund,
☎ 43 64 62 07

Næstformand Ingelise Olsen

Kasserer Ellis Grønvold

Suppleant/revisor

Anne Birthe Kyed

LYNGBY

Kontakt:

Formand Jeanne Bau-Madsen,
☎ 45 85 65 92

Ella Buck,
☎ 45 82 22 42

Lene Hjeds,
☎ 45 81 61 31

Eva Ladekarl,
☎ 45 87 73 77

Jytte Skou,
☎ 45 88 10 37

Kasserer Doris Thye-Petersen,
☎ 45 81 44 18

Annette Albrecht,
☎ 45 87 43 67

REGION NORDJYLLAND

FOLKEVIRKE

VESTHIMMERLAND

Med mindre andet er nævnt,
foregår alle møder på Hotel Farsø
kl. 14-16.

Alle er velkomne. Entree samt kaffe/
te med kage, kr. 75,-

4. marts

Valgmenighedspræst

Torben Johannesen, Klim:

»Du skal ro, så længe du er oven
vande«.

En kalejdoskopisk fortælling fra
Færøerne.

Sagn og skrøner med evangeliske
og pædagogiske over- og under-
toner.

Kontakt:

Formand Karen Pihlkjær,

☎ 98 66 16 80

Næstformand Inger Poulsen,

☎ 98 67 82 89

Kasserer Inga Roed,

☎ 98 67 82 23

Sekretær Lone Nørgaard,

☎ 98 65 82 57

Best.medlem Kirsten Madsen,

☎ 98 66 30 24

Best.medlem Esther Poulsen,

☎ 98 63 61 34

Best.medlem Mona Bach Jensen,

☎ 22 40 29 58

Vesthimmerlands Litteraturkreds

Kredsen mødes i Dronning Ingrid
Hallen, Farsø, hvor alle møder
starter kl. 14.00, med mindre andet
oplyses.

Kontakt:

Inger Skjærris Olsen,

Tulipanvej 2, 9640 Farsø,

☎ 98 63 34 34

Eva Jespersen,

Jeppe Åkjærsvvej 19, 9640 Farsø

☎ 98 63 12 97

REGION MIDTJYLLAND

HERNING

Møderne er ca. hver anden torsdag. Mødetid kl. 14-16. Man er velkommen til at møde ½ time før. Der er kaffepause på ca. 15 min., hvor man kan nyde sin medbragte kaffe. Medlemskontingent for hele sæsonen er kr. 200,00. Hvert møde koster kr. 30,00 for medlemmer og kr. 50,00 for ikke medlemmer.

21. februar

Den helt forkerte kærlighed. Et fængende foredrag af Lone Hansen, Viborg, der fortæller om »Vejen til mine rødder«.

7. marts

En Herning-dreng, forfatter Benny Boysen, Struer, fortæller om sin bog »En dreng i Herning i 50'erne«.

21. marts

Cirkushistoriker Jørgen Lorenzen, Ulstrup, fortæller om cirkusliv og om de spændende cirkusfolk i og udenfor manegen, som kun de færreste får lov at høre om.

23. maj

Udflugt – program senere.

Bestyrelse:

Jytte Nielsen,
☎ 97 12 31 90
Mona Haven Jensen,
☎ 97 12 17 45
Jutta Jørgensen,
☎ 97 26 80 18
Tove Kattrup,
☎ 40 70 90 51
Inge Nedergaard Pedersen,
☎ 97 12 74 04

HOLSTEBRO

Kontakt:

Karen Margrethe Madsen,
☎ 97 41 40 92

REGION VESTJYLLAND

LEMVIG

Kontakt:

Gunvor Fink Møller,
Grummegårdsparken 25,
Nørre Nissum,
7620 Lemvig
☎ 61 77 26 33
gunvor.fink.moeller@skolekom.dk

REGION SYDDANMARK

ODENSE

Litteraturkredsen fortsætter

Kontakt:

Ida Hansen, ☎ 66 11 23 71

REGION SJÆLLAND

ROSKILDE

Folkevirke i Roskilde indbyder til **samtalekreds** i litteratur.

Møderne afholdes tirsdage kl. 14.00-16.30 i Roskilde Biblioteks foredragssal, hvis ikke andet er nævnt. Der holdes kaffe-/tepause. Prisen er kr. 35. Årskontingent er kr. 300 (dog kr. 150 for medlemmer af Folkevirke i København).

Kontakt:

Formand Annette Molin,
☎ 46 36 09 31
annette.molin@mail.dk
Kasserer Britta Poulsen,
☎ 46 36 56 32
britta.poulsen@privat.dk
Sekretær Birgit Andersen,
☎ 46 78 74 96
birgit.andersen@it.dk
Kirsten Rudfeld,
☎ 46 35 68 91
rudfeld@webspeed.dk

Ester Aagaard,
☎ 46 75 75 41
esteraagaard@roas.dk
Suppleant Anni Gudmundsen,
☎ 22 23 50 61
annira@sol.dk
Inger Margrethe Christensen,
☎ 46 35 64 45
imc@ruc.dk

ØLSTED

Litteraturstudiekreds.
Vi mødes hver 6. uge og planlægger fra gang til gang.
Kontakt:
Lis Timmermann,
Hermelinvej 9, 3310 Ølsted

UDLAND

GRØNLAND

Folkevirke i Nuuk

Kontakt:

Rebekka Olsvig,
Jens Kreutzmann Aqq 30,
postboks 575,
3900 Nuuk, Grønland

Folkevirke

Smag på livet!

Folkevirke er et forum, hvor vi gennem dialogen søger at sprænge rammerne for egne og andres forståelser og billeder af virkeligheden. Vi lever i et multikulturelt samfund, hvor værdisæt, trosretninger, politiske overbevisninger og holdninger kan være forskellige fra vore egne. Gennem dialog og samtale kan vi blive klogere på os selv, vores egen hverdag – og på andre og deres hverdag!

»Folkevirke - social - kulturel - politisk oplysning« er en landsdækkende, tværpolitisk oplysningsvirksomhed grundlagt i 1944.

Folkevirke har spot på og arbejder på tværs af alle skel – sociale, kulturelle, politiske, geografiske, religiøse og aldersmæssige og ønsker en forpligtende, åben og fordomsfri dialog. Folkevirkes formål er at bringe nyt initiativ til oplysningsarbejdet. Folkevirke ønsker at fremme en aktiv dialog og derved give deltagerne et bedre fundament for at deltage engageret i den demokratiske proces.

Folkevirke har kredse flere steder, og de planlægger aktiviteter lokalt, mens Folkevirkes kontor i København planlægger større møder i samarbejde med interesserede, som brænder for en god idé.

Har du en **god idé**, men savner praktisk hjælp til at få den gennemført, så ring til Folkevirke og få en snak med oplysningskonsulent Susanne Tarp om, hvordan idéen kan realiseres – alene eller i samarbejde med lokale Folkevirkekredse.

Brug Folkevirke til:

- At få inspiration og ny viden i de 4-6 årlige temablade!
- At deltage i debatter og vidensdeling i studiekredse!
- At deltage i rejser og studieture i ind- og udland!
- At deltage i generationstræf!
- At dyrke interesser og udvide din horisont igennem workshops og rundbordsdebatter!
- At blive klogere på dig selv og verden!
- At møde mennesker med andre holdninger og anden baggrund!

Årligt kontingent kr. 400.

Du kan læse nærmere om Folkevirke på www.folkevirke.dk

FOLKEVIRKE,
tlf. 33 32 83 11, folkevirke@folkevirke.dk

Folkevirkes landsmøde:

Inspirerende møder i Herning

Weekenden den 20. og 21. april 2013 står i landsmødets tegn – i Herning

I weekenden den 20. og 21. april lægges der op til nogle inspirerende folkevirkedage med mulighed for både at få nye oplevelser og socialt samvær og samtidig høre nærmere om, hvad der sker i Folkevirke landet over.

På forårets repræsentantskabsmøde i Folkevirke blev det besluttet, at repræsentantskabet nedlægges og man i fremtiden vil arrangere et landsmøde for alle medlemmer af Folkevirke.

Det er Folkevirkes håb, at medlemsdemokratiet dermed fremmes, og at aktive folkevirkere vil føle større ejerskab for de beslutninger og den aktivitet, der er i Folkevirke. Det er desuden besluttet, at Folkevirkes landsmøde 2013 skal holdes i Herning i weekenden den 20. og 21. april.

Landsmødet holdes på **DanHostel** i Herning, hvor der er fine mødefaciliteter.

Hele programmet er endnu ikke helt færdigt, men dette ligger fast:

Lørdag den 20. april

Ca. kl. 14.00

Bitten Damgaard vil fortælle om »Et liv med kunsten – om kunstens tværkulturelle sprog«, og at der derefter bliver en rundvisning i Angligårdens faste samling.

Kl. 18.00

Middag på DanHostel.

Kl. 19.30

Den multikulturelle samtale. **Jeanne Bau-Madsen** og **Susanne Tarp** fortæller om de faldgruber, der er,

når der føres samtaler på tværs af de kulturelle baggrunde.

Søndag den 21. april

Kl. 10.00

Ordinær generalforsamling efter vedtægterne.

Nærmere informationer samt detaljeret program følger.

Det er gratis at deltage i landsmødets generalforsamling, mens der skal betales for mad- og drikkevarer, ligesom der er et deltagergebyr for deltagelse i lørdagens møder.

X Sæt kryds i kalenderen!

Herning

